

TERCİH

Küresel Hakimiyet mi? - Küresel Liderlik mi?

Zbigniew Brzezinski

Zbigniew Brzezinski, John Hopkins Üniversitesi'nde dış politika profesörü ve Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi'nde danışman. Başkan Carter döneminde Ulusal Güvenlik danışmanlığı yapan ve aralarında Büyük Başarısızlık ve on dokuz dile çevrilen Büyük Satranç Tahtası dahil sekiz kitabın yazarı olan Brzezinski Washington D.C.'de yaşıyor.

ARKA KAPAK

"Zbigniew Brzezinski çok yanlılık hakkında müthiş bir çalışma ortaya koyuyor. Geleneksel düşünce netliği ve vizyon derinliği insanı şaşırtıyor. Tercih, ortak çıkarların küresel toplumunu niçin oluşturmamız gerektiğini ve ABD'nin bu çalışmaya nasıl öncülük edebileceğini gösteriyor."

-*KOFI ANNAN, BM Genel Sekreteri*

"Hiç kimse gücün ve ilkelerin karşılıklı bağımlılığını Zbigniew Brzezinski'den daha iyi anlayamaz. Tercih, şu andaki jeopolitik durumu gösteren tartışmasız bir yol haritası ve Amerika'nın gelecekte barışı ve istikrarı sağlamak amacıyla nasıl davranması gerektiğine dair bir rehber."

-*JIMMY CARTER, Eski ABD Başkanı*

"Tercih, Amerikan liderliğini korumak, 'Küresel Balkanlar'ı istikrarlaştırmak, medeniyetler çatışmasını önlemek ve Uzakdoğu'da istikrarı sağlamak için yol gösteren önemli bir kitap."

-*FRANK CARLUCCI, Eski ABD Savunma Bakanı*

"Belki de ABD'nin en inatçı tek yanlıları bile bu vazgeçilmez kitapta Brzezinski'nin öne sürdüğü tezleri okurlarsa iki kere düşüneceklerdir. ABD dış politikasının önemli meseleleriyle ilgilenen uzman ve sıradan insanlar bile Tercih'i aydınlatıcı ve okumaya değer bulacaklardır."

-*ERNESTO ZEDILLO, Eski Meksika Devlet Başkanı, Yale Üniversitesi Küreselleşme Bölümü Başkanı*

"Amerikan küresel stratejisinin bu etkileyici ve önemli analizinde Brzezinski ortaklık aracılığıyla liderlik için gerekli bir çalışmayı ortaya koyuyor ve bize bütünleşme, cömertlik ve sabrın önemli ulusal güvenlik unsurları olduğunu hatırlatıyor."

-*JAVIER SOLANA, AS Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi*

"ABD'nin öncülük ettiği küresel kültürel dönüşüm dış politika liderliği Zbigniew Brzezinski'nin söylediği gibi deneyimli ve yaratıcı tavsiye olmadan yalnız ve istikrarsız bir savaşım olabilir. Ben tam yirmi yıldır, çok dikkatli bir şekilde onu dinliyorum."

-*SENATOR RICHARD G. LUGAR, ABD Dış İlişkiler Komitesi Senatosu Başkanı*

ÖNSÖZ

Amerika'nın dünyadaki rolü ile ilgili ana tezimiz çok basit: Amerika'nın gücü, ulusun egemenliğini baskın bir şekilde öne çıkararak, bugün küresel istikrarın en büyük kefilidir. Ne var ki Amerikan toplumu, geleneksel ulusal egemenliği zayıflatan küresel sosyal eğilimleri teşvik ediyor Amerika'nın gücü ve sosyal dinamiği işbirliği içinde çalışırsa, ortak çıkarlara sahip küresel bir toplumun yavaş yavaş oluşturulmasına yardımcı olabilir. Yanlış kullanımında ya da çökmesi durumunda ise dünyayı kaosa itebilir ve Amerika'yı etrafı kuşatılmış bir şekilde bırakabilir.

Avrupa Amerika'ya ekonomik olarak rakip olabilir ama siyasi olarak rekabet edebilmesi için gereken seviyedeki bütünlüğe ulaşması uzun bir zaman alacaktır. Bir sonraki süper- devlet olarak görülen Japonya bu yarışın dışındadır. Ekonomik gelişimine rağmen Çin de en azından iki nesil daha bu yarışta zayıf kalacak gibi görünüyor ve bu sırada çok ciddi siyasi zorluklarla karşı karşıya kalabilir. Rusya artık koşuda yok. Özetlemek gerekirse, Amerika'nın küresel bir rakibi yok ve yakın zamanda da olmayacak.

Amerika bu yüzden yegane bir paradoks ile karşı karşıya: İlk ve tek gerçek küresel süper güç olmasına rağmen, Amerikalılar çok daha güçsüzler ve düşmanlardan gelen çeşitli tehditlerle fazlasıyla muhatap durumdadır. Amerika'nın eşsiz bir küresel siyasi yumruğa sahip olduğu gerçeği onu kıskançlık, iççerleme ve bazıları için yoğun nefret odağı haline getirmektedir.

Aklını kendi güvenliğine takmış, kaygılı bir Amerika, kendini düşman bir dünyada izole edilmiş olarak bulabilir. Amerika'nın güvenlik arayışları kontrolden çıkacak olursa şayet, özgürlükler ülkesini kuşatma zihniyeti aşılabilir bir garnizon ülkeye dönüşürebilir.

Amerika'nın tehlike altında olması da tam olarak Amerika'nın dünyanın hakim gücü olmasından kaynaklanıyor. Anahtar soru Amerika'nın kuşatılmış beyinlerin tuzağına düşmeyerek ama dünyanın üstün gücü olarak tanınan ayrıcalıklı tarihsel konumuna uygun olarak davranarak, akıllı, sorumlu ve etkili bir dış siyaset yürütüp yürütemeyeceğidir. Akıllı bir dış siyaset arayışı, "küreselleşmenin özünde küresel bağımsızlık anlamına geldiğinin farkına varmak ile başlamalıdır. Bu tür bir bağımsızlık, statü eşitliği hatta tüm ülkeler için eşit güvenlik bile temin etmez. Ama hiçbir ülke, şiddet gerçekleştirme kapasitesini bu kadar çok artırırken insanlığı birbirine bağlayan bağları bu kadar sıkı teknolojik devrimin sonuçlarına karşı tamamen bağımsızlık gösteremez.

Amerika'nın karşı karşıya olduğu ana siyasi soru şudur: "Hegemonya, neyin uğruna?"

Amerika'nın -dünyada oynadığı çelişen rolleri ele alındığında- küresel toplum ya da küresel kaos için katalizör olması kaderidir; ikisi arasında hangisinin gerçekleşeceğini belirlemek gibi tarihi bir sorumlulukları vardır. Bizim tercihimiz dünyaya hakim olmak ya da ona liderlik yapmak arasındadır.

30 Haziran 2003

BÖLÜM 1: AMERİKAN HEGEMONYASI VE KÜRESEL GÜVENLİK

Çağdaş dünya Amerikan üstünlüğünü sevmeyebilir, güven duymayabilir, içerebilir, hatta zaman zaman ona karşı komplo bile kurabilir. Ama pratik bir mesele olarak, doğrudan ona karşı çıkamaz.

Tarih, değişimin kaydedilmesidir. Hiçbir şeyin sonsuza kadar sürmeyeceğinin hatırlatıcısıdır. Ama aynı zamanda bazı şeylerin uzun zaman sürebileceğini ve yok oldukları zaman önceki statükoların tekrar ortaya çıkmayacağını da bize hatırlatabilir. Amerikan küresel üstünlüğünde de böyle olacaktır. O da bir noktada yok olacak, bazılarının dilediğinden daha geç ve birçok Amerikalının değerini bilmediği kadar erken. Anahtar soru ise şu: Onun yerini ne alacak? Amerikan hakimiyetinin bir anda sona ermesi şüphesiz uluslararası anarşinin gerçekten devasa yıkımlarla patlak verdiği küresel kaostan oluşmasına sebep olacaktır. Yön verilmemiş, artan bir iniş, daha uzun bir zamana yayıldığında benzer bir sonuç doğurur. Ama yavaş yavaş gerçekleşen, kontrollü bir güç intikali, gittikçe artan, biçimlenmiş ortak çıkarların olduğu, ulusal meselelerin ötesinde düzenlemelerin geleneksel ulus-devletlerin özel güvenlik rollerini artarak üstlendiği küresel bir topluma götürebilir.

Ne olursa olsun, Amerikan hakimiyetinin sonu, son iki asırdır dünya meselelerinde ağırlığı olan, bilinen ana güçler arasında çoklu-kutuplaşmanın tekrar kurulmasından ibaret olmayacaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nin yerini alarak dünya çapında benzer siyasi, askeri, ekonomik, teknolojik ve sosyokültürel üstünlüğü üstlenen bir başka egemen gücün oluşumuna da sebep olmayacaktır.

Gelecek yirmi yıl içerisinde Avrupa Birliği'nin popüler arzusunu gerçekleştirip, siyasi-askeri arenada Amerika Birleşik Devletleri ile rekabet etmesi amacıyla siyasi olarak yeterince birleşmiş olma ihtimali düşüktür. Rusya artık emperyalist bir güç değil. Ana hedefi, doğudaki sınırlarını Çin'e kaptırmamak için sosyoekonomik olarak kendine gelmektir. Japonya'nın nüfusu yaşlanıyor ve ekonomisi yavaşladı; 1980'lerde Japonya'nın bir sonraki "süper devlet" olacağı yönündeki geleneksel düşünce de artık tarihi bir ironiden ibaret. Çin, yüksek oranlı ekonomik büyümesini ve iç siyasi istikrarını korumayı başarabilse bile, (ikisinin de gerçekleşmesi kesin olmaktan çok uzaktır), en iyi ihtimalle yoksullaştırılmış nüfusu, çağdışı altyapısı ve dünya çapındaki sınırlı cazibesinden ötürü kısıtlanmış, bölgesel bir güç olabilecektir. Aynı olay, tüm bunlara ilave olarak uzun vadeli ulusal bütünlüğüyle ilgili belirsizliklerle karşı karşıya olan Hindistan için de geçerlidir.

Yukarıda sözü edilen devletlerin tarihi anlaşmazlıkları ve sınırlarıyla ilgili uyumsuzlukları göz önünde bulundurulduğunda, ihtimal dışı da olsa aralarındaki koalisyon dahi hem Amerika'yı temelinden indirip hem de küresel istikrarı sağlamak maksadıyla yeterli uyuşma, kuvvet ve enerjiden yoksun olacaktır. ... En önemlisi, Amerikan hakimiyetine karşı ortak bir alinganlık, devletlerarası çıkar çatışmalarını da azaltmayacaktır. Amerika'nın düşüşü durumunda şiddetli çatışmaların gerçekleşmesi, kitle imha silahlarının yayılmasıyla çok daha tehlikeli bir hal alan ulusal şiddetin hızla yayılmasını tetikleyebilir.

Önümüzdeki yirmi yıl boyunca, Amerikan gücünün tutarlılığı küresel istikrar için vazgeçilmez hale gelecek, Amerikan gücüne karşı tek ana rakip ise içeriden gelebilecektir. Ya Amerikan demokrasisi tarafından gücün reddedilmesiyle ya da Amerika'nın kendi gücünü kötüye kullanmasıyla Amerikan toplumu kendi entelektüel ve kültürel çıkarlarında oldukça dar görüşlü olsa da, totaliter komünizm tehdidine karşı dünya çapında tutarlı bir dayanışma sürdürdü. Şimdi de uluslararası terörizm için harekete geçtiler. Bu bağlanma devam ettikçe, Amerika'nın küresel dengeleyici rolü de devam edecektir. Bu bağlanma yok olursa -terörizmin bitmesi ya da Amerikalıların ortak amaç anlayışlarını kaybetmeleri veya yorulmaları yüzünden- Amerika'nın küresel rolü de aniden sona erebilir.

Bu rol aynı zamanda ABD gücünün kötü kullanılması durumunda baltalanabilir ya da gayri meşru hale getirilebilir. Dünya çapında keyfi olarak görülen davranışlar, Amerika'nın ilerleyen izolasyonunu hızlandırabilir; Amerika'nın

kendini savunma gücünü değil, bu gücün başkalarıyla ortak bir çaba, daha güvenli uluslararası bir çevre oluşturma kabiliyetini düşürür.

1. ULUSAL GÜVENSİZLİĞİN İKİLEMLERİ

Egemen bir ulus olarak Amerikalılar kendi tarihlerinin büyük bir kısmında güvenliği bir norm olarak, ara sıra meydana gelen güvensizlikleri ise bir sapma olarak görmüştür. Bundan sonra tam tersi olacaktır. Küreselleşme çağında güvensizlik uzun süreli bir gerçeklik ve ulusal güvenlik arayışları da devam eden bir zihinsel meşguliyet olacaktır. Bunun sonucunda, saldırıya maruz kalınmasına ne kadar hoşgörülle yaklaşılacağı, dünyanın şu anki egemeni olarak Amerika Birleşik Devletleri için akıl karıştıran siyasi bir mesele olacağı gibi, Amerikan toplumu için de kültürel bir ikilem olacaktır.

Egemen Güvenliğin Sonu

Son birkaç yüzyılın ulusal düzeni, her devletin kendi ulusal güvenlik gereksinimleri için kendi sınırları içerisinde nihai ve mutlak hakem olduğu ulus-devlet egemenliği temeli üzerine kurulmuştur. Bu egemenlik yasal olarak kesinkes tanımlansa da, ulusal gücün açık asimetrisi sadece küçük devletler adına büyük uzlaşmalar gerektirmekle kalmayıp, aynı zamanda bazı devletlerin egemenliğinin daha güçlüler tarafından belirli ihlallerini içerdi. Buna rağmen, ortak devletler ile kurulan ilk küresel örgüt -Uluslar Ligi- I. Dünya Savaşı'na tepki olarak kurulmuştur ve mutlak egemenliğin soyut fikri tüm üye devletlerin eşit oylama hakkına sahip olması ile sonuçlanmıştır. Arazi olarak, egemen konumu konusunda çok hassas ve coğrafi olarak avantajlı güvenlik durumunun farkında olan Amerika Birleşik Devletleri, bu gövdenin bir parçası olmamayı seçti.

1945 yılında Birleşmiş Milletler kurulduğunda, örgütün güvenlik rolünde anlamlı bir rol oynaması için küresel gücün gerçeklerinin sağlanması gerektiği ana devletler için açıkça ortadaydı. Buna rağmen egemen devletlerin eşitliği prensibi tamamen göz ardı edilemezdi. Uzlaşma sonucu BM Genel Kurulu tüm üye devletler için oylama eşitliği ve BM Güvenlik Konseyi'nde, II. Dünya Savaşı'nın galipleri olarak çıkan önde gelen beş güç için veto hakkı sağladı. Bu formül, ulusal egemenliğin birkaç güçlü devlet hariç diğer tüm güçlü devletler için çoğunlukla bir illüzyon olduğunun taktik bir şekilde onaylanmasıydı.

İki devasa okyanusun olağanüstü güvenlik tampon bölgeleri sağlaması ve kuzey ve güneyde çok daha zayıf komşuların olması, Amerikalıların ulusal egemenliklerini hem doğal bir hak olarak kabul etmelerini hem de eşsiz bir ulusal güvenliği doğal bir sonucu olduğuna inanmalarını sağlamıştır. Amerika iki dünya savaşına da girdiğinde uzak topraklarda başkalarıyla savaşmak için okyanusları aşanlar Amerikalılardı. Amerikalılar savaşa gittiler, ama savaş Amerika'ya gelmedi.

II. Dünya Savaşı'nın sonunda saldırgan ideolojili, stratejik düşmanıya arasında hiç beklenmedik Soğuk Savaş'ın başlamasıyla, Amerikalıların çoğu ülkelerinin sahip olduğu atom bombası tekeliyle korunduğunu hissetmişlerdir. Amerika'nın büyük bir şaşkınlıkla modern teknolojinin dokunulmazlık denen şeyi geçmişte bıraktığını anlaması 1950'lerin sonuna kadar, hatta Küba füze krizine kadar bile mümkün olmadı.

Hiroshima ve Nagasaki'nin "topyekun" kelimesine tamamıyla yeni bir anlam getirmeleriyle ve Soğuk Savaş'ın rakipleriyle birlikte başkalarında da nükleer silahların yaygınlaşmasıyla, topyekun bir savaşta kazanmak artık hayal bile edilemez. Bu gerçek, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin karşılıklı caydırma stratejisini benimsemesi üzerine kabul edilmiş ve kurumsallaştırılmıştır.

Topyekun savaşların gözü kara hareketler olduğunu ve sadece zayıf devletlerin sonuçlarını karşılayabileceğini söylemek çok büyük bir abartı değildir.

Daha gelişmiş ülkeler arasındaki (ihtimali ne kadar düşük olsa da) ve gelişmiş ülkelerin daha az gelişmişlerle olan savaşları (daha olası) bundan böyle gittikçe hassaslaşan silahlarla gerçekleşecek. Bu savaşlarda tasarlanmış silahlar rakibin toplumunu tamamen yok etmek için değil (ve böylece yıkım-karşıtı destekleyici), rakibi silahsızlandırmak ve kontrol altına almak için kullanılacaktır.

Savaşlar, resmi olarak bildirilip resmi olarak bitirildikleri geleneksel uluslararası çağdaki zamanlara zıt olarak, ulusal suçlar gibi, artık çok hatalı hareketler olarak görülmektedirler. Bu kendi içerisinde bir gelişim ölçüsünü gösteriyor. Bununla birlikte, küreselleşme çağında "savaş", resmi olmayan, yayılmış ve çoğu zaman isimsiz olan çatışmalara neden olmuştur. Bu şiddet, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasını müteakip patlak veren benzer şekildeki jeopolitik dengesizliğin sonucu olabilir. Başka durumlarda bu şiddet Ruanda, Bosna ve Borneo'daki gibi kendini organik kitlesel şiddet ile ifade eden etnik ve dini düşmanlık sonucudur. Kaynakları ne olursa olsun, bu tür savaşlar şu anda çok yaygındır.

Ulusal Güç ve Uluslar arası Çatışma

Amerika'nın uzun dönem stratejik alternatifleri şunlardır: Ya üstünlüğünü, kendini sürdürebilen uluslararası sisteme kademeli ve dikkatli bir şekilde idare edilen dönüşüme dahil etmek, ya da kopukluğu takip edecek uluslararası anarşiden kendini yalıtarak öncelikle kendi ulusal gücüne güvenmektir.

Yeni Tehdidi Tanımlamak

Muharebenin bir tekniği olarak, terörizm genel olarak belirli insanlar tarafından, çözülmez siyasi amaçlar için kullanılmaktadır. Bundan dolayı, neredeyse her terör hareketinin arkasında bir siyasi sorun vardır. Terörizm, kasti olarak siyasi bir etki elde etmek için, siviller, sembolik insanlar veya siyasi objelere karşı merhametsiz ve ahlaki olarak korkunç saldırılarda bulunur. Siyasi aşırıcular ne kadar zayıf ve fanatik ise, seçtikleri savaş araçlarında terörizmin korkunç yöntemlerini kullanma eğilimi o kadar fazla olacaktır. Onların acımasız hesapları, daha güçlü olan tarafın büyük bir misilleme yapmasını kıskırtıp, kendilerinin bile artan bir destek ve hafta meşruluk kazanmaları üzerinedir.

Clausewitz'in yazdıklarını başka kelimeler ile yazarsak, terörizm, başka unsurlar ile siyaset yapmaktır. Bundan dolayı, terörizmle baş edebilmek için, yalnızca bu tür teröristleri yok etmek değil, aynı zamanda onları tanıyıp, hareketleri altında yatan siyasi güdülere cevap vermek için (uygun olan herhangi bir biçimde) bilinçli bir kampanya yapmak gerekir. Bunu öne sürmek ne terörizmi affetmek ne de onun yatıştırılması için çalışmaktır. Neredeyse tüm terör faaliyetleri siyasi bir çatışmadan doğmuş, onun etrafından sürdürülmüştür.

Etnik, ulusal veya dini dargınlık sonucu kök salan terörizm, yok edilmesi en zor olan ve en uzun süren terördür. Genel olarak toplumsal üzüntülerden dolayı oluşan terörizm, radikal Marksizm gibi bir inanç ile ideolojik olarak desteklense bile, adı geçen toplumlar, teröristlerin nedenini benimsemediği takdirde yok olma eğilimindedir. Toplumsal izolasyon zamanla teröristlerin bazılarının morallerini çökertir ve diğerlerini yakalanmaya iter. Köylü sınıfı gibi, daha belirgin olarak yabancı ve coğrafi bazda uzak bir sosyal sınıfın desteğine dayanan terörizm, özellikle bir gerilla hareketi tarafından desteklenmesi durumunda, daha büyük dayanıklılık göstermiştir (Çin ve Latin Amerika'daki tecrübelerin gösterdiği gibi). Ama tarihi mitler tarafından desteklenen ve dini çabalar ile ateşlendirilen, etnik olarak ortak terörizmin, basit fiziksel bastırmalara karşı çok dirençli olduğu anlaşılmıştır.

11 Eylül durumunda, Ortadoğu'nun siyasi tarihinin, teröristlerin öfkesi ve özellikle öfkelerinin Amerika üzerine odaklanması ile ilgili olduğu açıktır. Bu siyasi tarihin çok hassas olarak incelenmesi gerekmez, çünkü büyük ihtimalle teröristler saldırgan bir yol izlemeden önce tarihi belgeleri derinlemesine araştırmamaktadırlar. Onların nefretlerini ve sonunda da hareketlerini şekillendiren şey daha ziyade, hissedilen, görülen ve anlatılan siyasi üzüntülerin duygusal bağlamıdır.

Ortadoğu'da, İsrail'in ortaya çıkışını engellemeye yönelik Arap çabalarının başarısız olması, bunun sonrasında İsrail'in Filistinlilere karşı davranışları ve bölgeye Amerikan gücünün doğrudan veya doğrudan olmayan bir şekilde yansımalarıyla, Arapların siyasi düşünceleri, bölgenin Fransız ve İngiliz sömürgeciliğiyle karşılaşması sonucu şekillenmiştir. Amerikan gücünün bölgeye yansımaları, bölgenin siyasi ve dini olarak daha aşırı unsurlar tarafından, kutsal İslam bölgelerinin kutsal saflığına karşı bir saygısızlık, (ilk olarak Suudi Arabistan'da, şimdi de Irak'ta) Arap insanların refahına zarar verici bir etken ve Filistinlilere karşı İsrail destekçiliği olarak algılanmıştır.

Ortadoğu'daki teröristler ile olan savaşı kazanmak için, çabanın iki anahtar boyutunu uygulamak gerekir: Teröristler yok edilmeli, ama aynı anda teröristlerin ortaya çıkmasına neden olan koşullarla yüzleşebilecek siyasi bir sürecin desteklenmesi gerekmektedir.

Siyasi koşullarla ilgilenmek teröristlere taviz vermek değildir; yeraltı terörünü yok edip izole edecek bir stratejinin gerekli bir unsurudur.

Bundan dolayı, Amerika'nın 11 Eylül olayları, dini fanatizm ve hararetti milliyetçiliğiyle büyütülen, siyasi zayıflıkla birlikte istikrarsız biçimde var olan güçlü siyasi arzuları ile Ortadoğu'nun modern siyasi tarihi arasında bir bağlantı kurmaktaki isteksizliği, tehlikeli bir reddetme şeklidir.

Terörizm ve ağır silahların hızla yayılmasının arasındaki bağ gerçekten tehdit edici bir olasılıktır. Ama bu problem de "kötülüğün" formüle edilmiş soyut biçimleri ve Amerikan gücü ile tek başına çözülemez. Olayı karmaşıklaştıran mesele ise nükleer gücün hızla yayılması konusunda Amerika'nın o kadar da temiz olmadığıdır. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere'nin nükleer silah elde etme çabalarını destekledi; Fransa'nın gizli ve kanunsuz çabalarına da ses çıkarmadı; İsrail'e göz kırptı, Çin'in, Hindistan'ın ve Pakistan'ın bu silahları elde etmesini kabullendi; kendi nükleer sınırları konusunda belli belirsiz ve tedbirsizce davrandı.

Amerika'nın gerekçeleri de -Amerika'nın nükleer yayılma konusundaki ani yoğun endişelerinin kısmen 11 Eylül'ün şoku yüzünden olduğu düşüncesi- yurtdışında, özellikle de Batı Avrupa'da, yaygın kuşkulara maruz kalıyor. Amerika, Irak ve İran'ın atılabilir kitle imha silahlarını elde etme potansiyeli ile meşgul olurken, İsrail'in nükleer silah

elde etmesine gösterdiği duyarsızlığın nedeninin kısmen İsrail'in bu ülkeleri silahsızlandırıp bu şekilde kalmalarını sağlamak istemesindeki anlaşılır çıkarından kaynaklandığı sanılmaktadır. Kuzey Kore'nin bu "şeytan eksenine" dahil edilmesi de, özellikle Ortadoğu bölgesinde daha dar ve tek taraflı Amerikan meşgalesini belirsizleştirmek için bilinçli bir çaba olarak görülmektedir.

Terör tehdidinde ve nükleer yaygınlaşmaya karşı etkili bir cevap verebilmek için çıkış noktası, her ikisinin de belli bölgesel meselelerle ilgili olduğunun anlaşılmasıdır. "Küresel uzantılı terörizm" ile ilgili tüm konuşmalar teröristlerin ulusal kaynaklarını, nefretlerinin belirli odaklarını veya dini köklerini silemez. Benzer bir şekilde, nükleer silahların yaygınlaşması ve özellikle devlet-destekli terörizm ile olan bağları, genelde bölgeseldir, küresel değildir. Uluslararası siyasette her zaman bir derecede mevcut olan, güçlü olanın hayatta kalması, (ülkelerin idaresine rehberlik ederek uluslararası kongrelerde yavaş yavaş azaltılmasına rağmen) küresel ormanın kuralı olacaktır. Uzun vadede bu Amerika'nın ulusal güvenliğinin ölümcül mahvolma nedeni olabilir.

Bu nedenle, Amerika'nın üçüncü büyük tartışması esnasında ortaya atılan bir tez -yeni bir "istikli koalisyonu" oluşturulması aleyhinde Atlantik Müttefikliği'ni yermesi gerekir- çok yanıltıcıdır. Açık olarak itiraf edilmese de bu tez Amerika'nın temel jeopolitik önceliklerini değiştirmek için stratejik bir "*coup de main*" (yumruk) uygulamak amacıyla Bush yönetimi ve daha muhafazakar siyasi çevreler içerisinde harekete geçmiş bir grubun çabaları ile yakından ilgilidir. Aslında bu grup, 1945'ten sonra Soğuk Savaş sırasında oluşan Amerikan imajının yerini alacak Amerika öncülüğündeki yeni küresel koalisyon için gerekli mantığı, motivasyonu ve stratejiyi sağlamayı amaçlamaktadır.

Soğuk Savaş koalisyonunun özü, ortak değerlerin olması ve komünist diktatörlüğü reddetme temelinde, Sovyetler Birliği'nin gücüne karşı çıkmakta yatıyordu. Koalisyonun kritik ifadesi, Japonya ile ayrı bir savunma anlaşması ile takip edilen (NATO tarafından resmileştirilen) Atlantik İttifakıydı ve amacı Sovyetlerin daha fazla yayılmacı politika izlemesini engellemektir. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin yıkılması, bu demokratik müttefikliğin tarihi zaferi olduğu işaretini vermişti. Fakat aynı zamanda bu, müttefiklerin gelecekteki görevinin ne olacağı sorusunu gündeme getirmişti. Bu sorunun son on yıldır cevabı, müttefikliğin, Avrupa'nın sınırlarının ötesine doğru gittikçe genişleme arayışıyla büyümesi olmuştur.

11 Eylül terörist hareketi, Müslümanlarla bir şekilde anlaşmazlık içinde olan devletlerin -Rusya, Çin, İsrail veya Hindistan- Amerika'nın doğal ve başlıca ortakları olması gerektiğini düşünmelerine sebep olmuştur. Bazıları, demokrasi adı altında Amerika'nın gücünü kullanarak Arap devletlerini kendi arzularına göre emirleri altına alarak, İslami köktencilik yok etmek ve bölgeyi İsrail için güvenli hale getirmek için Amerika'nın hedefinin Ortadoğu'yu tekrar düzenleme olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu bakış açısı, Amerika'nın kendi içinde de, çeşitli sağ cenah, yeni muhafazakar ve dinci tutucu gruplar tarafından paylaşılmıştır. Terörizm korkusu, bu yönlendirmeye güçlü bir halk desteği sağlamıştır.

2. YENİ KÜRESEL DÜZENSİZLİĞİN İKİLEMLERİ

Yeni küresel düzensizlikle başa çıkmak için Soğuk Savaş'ta gereksinim duyulandan daha çok yönlü bir strateji ve 11 Eylül saldırılarından sonra yürütülen terörizme karşı savaştan daha geniş bir yaklaşım tarzı gerekmektedir. Terörizme karşı savaş Amerika'nın Avrasya'daki güvenlik politikasının veya genel manada dış politikasının merkezi yönlendirici prensibi olamaz. Bu çok dar bir odaklanmayı içeriyor. Düşman tarifi çok belirsiz ve en önemlisi de Avrasya'nın Avrupa ile Uzakdoğu arasındaki kritik dengesinde yaşanan yoğun politik kargaşaların nedenlerine cevap vermiyor. Yoğun bir Müslüman nüfusu bulunan Avrasya'nın bu alt bölgesine yeni "Küresel Balkanlar" diyebiliriz.

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika'nın son derece değişken İslam dünyası ile olan karmaşık ilişkilerini dikkatlice ve serinkanlıkla incelemeye ihtiyacı vardır. Bu, Amerika'nın değişken yeni Küresel Balkanlar'da terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması tehlikelerine karşı etkili bir uzun dönem ilişkisi için ilk şarttır. Ancak Amerikalı politikacıların Amerikan müdahalelerinin ürettiği Amerikan karşıtı politik ve dini düşmanlıkların daha geniş risklerini önceden görmeleri gerekir.

Devlet işleri inanılmaz şekilde değiştirildi. Okuma yazmanın yayılması ve özellikle modern iletişim araçları kitleler içinde daha önce görülmemiş bir politik uyanışı sağladı. Böylelikle de onları milliyetçilik, sosyal radikalizm ve köktendincilik akımlarına karşı sürekli bir etki altında bıraktı. Bu cazibe, insanlığın maddi manada eşitsizlikleri konusunda artan bilinci ile katlanarak yayıldı ve bu, anlaşılabilir bir kıskançlık, içerleme ve düşmanlığa sebep oldu; kişisel, kültürel ve dini tatmin arayışları yoğunlaştı. Böyle bir ortamda güçsüzlerin, yoksulların ve baskı altındakilerin demagogik seferberliği giderek kolay hale geldi.

Zayıflığın Gücü

Dünyanın tek süper devletinin ikilemi vardır: Bu da fiziki olarak güçsüz fakat fanatik motivasyon ile donatılmış düşman ile nasıl mücadele edileceğidir. Onları harekete geçiren güdüler ortadan kaldırılmadığı takdirde düşmanı engelleme ve yok etme çabaları zafere ulaşamayacaktır. Nefret her zaman yerlerine yenilerini getirecektir.

Düşman sadece, kesin olarak tarif edilemeyen fakat kendi içerlemiş gayretlerinin amaçlarını yok edemeyecek kadar zayıf militanların -her ne pahasına olursa olsun- ortak arayışından ortaya çıkan güdülerin ve arzuların hassas bir şekilde tanınmasıyla ortadan kaldırılabılır.

Fanatik zayıflar kendilerini değiştiremezler fakat güçlülerin hayatlarını çekilmez hale getirebilecek kapasiteleri vardır. Zayıflığın gücü askeri stratejicilerin asimetrik savaş olarak tanımladıkları kavramın politik karşılığıdır. Zayıflığın gücü modern hayatın dört yeni özgün gerçeğinin sömürülmesine izin vermektedir. İlk olarak, geniş çaplı ölümcül imkan ve kabiliyetler, organize ve güçlü devletlerle sınırlı olmaktan öteye geçmiştir. ... Son derece büyük sosyal zararlar verebilme ve özellikle halk arasında tedirginlik yayma kapasitesi, nispeten küçük fakat kararlı grupların özelliği haline gelmiştir. İkinci olarak, dünyanın her tarafına hareket edebilme kabiliyetleri -sadece hızlı seyahat imkanları ile değil aynı zamanda artan göç ile tedbirli toplumların engelleri aşılmıştır- ve dünya genelindeki iletişim sayesinde normalde dağınık yeraltı hücrelerinin planlama ve koordinasyonu sağlanmıştır. Üçüncü olarak, açık toplumlarda demokratik geçirgenlik halk içine girmelerini ve sıradan insanlar gibi kendilerini kamufle etmelerini sağlamaktadır. Bu, tehdidin varlığının tespitini son derece zorlaştırırken, aynı zamanda, demokrasinin yapısına zarar vermektedir. Dördüncü olarak, modern toplumun sistemli karşılıklı bağımlılığı zincir tepkiler vermeye meyillidir. Sistemin kilit önemdeki bir unsurunun etkilenmesi durumunda bile bu, sosyal aksamayı ve paniğin hızla yayılmasını tırmandırmaktadır.

Güçsüzlerin aksine güçlülerin aşırı basitleştirme lüksleri yoktur. Korkularını aşırı derecede basite alarak güçsüz hale gelirler. Çünkü onların çıkarları geniş, onların menfaatleri birbirine bağımlı ve onların iyi hayat tarifi öznel ve nesnel olarak çok geniş bir yelpazede değişmektedir.

Amerika, hegemonyasını sadece güç ve kuvvet ile devam ettiremez, çünkü Amerikan düşmanları ateşli, kendi hayatlarına çok daha az bağlı ve Amerika'nın demokratik prensiplerini vicdan azabı duymadan yıkmak için hazır beklemektedirler. Zor kullanma politikası yeni düşmanlar yaratır, ancak demokrasinin nimetlerini kullanarak içeriye girmelerini ve içeriden saldırılarını engelleme konusunda yardımcı olmaz. Eğer Amerika Birleşik Devletleri ülke içerisinde çok değer verdiği yaşamı ve özgürlüğü muhafaza etmek istiyorsa, ülke dışındaki etkinliğinin meşruluğunu korumak zorundadır. Bunun anlamı, yardım etme sevdalıları ile değil aynı zamanda müttefiklerimizle samimi bir işbirliği ve günümüz küresel düzensizliklerinin karmaşık doğasını anlamak için müşterek çabaları devam ettirmekten başka bir şey değildir.

Zayıflar "Büyük Şeytan" ile savaşabilirler, çünkü hedeflerinin basitliği zayıflıklarını kapatıyor. Güçlüler düşmanı şeytanlaştırmaktan ziyade düşmanın karmaşık durumunu anlamak ve bununla karşılaşmak zorundadır.

Çalkantılı İslam

Laik politik kurumların kınlanlığı, sivil toplumun zayıflığı ve entelektüel kesimin yaratıcılığının bastırılmasından dolayı İslam dünyası yaygın bir durgunluk ile karşı karşıyadır. Bu durumun sebebi kısmen arkasında pratik bir kurumsal yapı bırakmayan sömürge döneminin bir mirası, kısmen dini olarak harekete geçirilmiş politik bir uyanış içerisinde, dini, politika ile ilişkilendirmenin sürekli ortaya çıkardığı sorunların bir neticesidir. Ayrıca yoğunlaşan fakat yetersiz sosyoekonomik amaçların bir ürünü ve belirli bölgesel veya hatta küresel politik çatışmaların gecikmeli etkisidir. Ne var ki bu, ülkeden ülkeye kendi içinde değişen bir problemdir, Bundan dolayı İslam dünyasının bir bütün olarak siyasi geleceği ile ilgili doğrulanmış, çok kapsamlı veya belirli önyargılar yoktur.

Ayrıca, din, siyasi oluşumun en önemli katalizörü olarak görünse bile, yozlaşma gibi laik nedenler ve servetin eşit olmayan dağılımı da aynı zamanda siyasi değişkenlerin ana kaynaklarındandır.

Şişmiş ve etkin olmayan devlet bürokrasilerinin, ekonomik dinamizmi boğduğu, yaygın fakirliği sürdürdüğü ve sosyal parazitler gibi davrandığı bir gerçektir. Sivil toplumun yaygın zayıflığı ile birlikte, kişisel açgözlüce zevklerin inanılmaz örnekleri kamuoyunun tepkilerini teşvik etmekte ve İslami popülizmin cazibesini artırmaktadır. Belirli din görevlerinin insanlara şeriatın katı bir şekilde uygulanması durumunda bu tür elit ikiyüzlülüklerin ortadan kalkacağını anlatmaktadırlar.

Her halükarda, neredeyse kesin olan ihtimal, Müslüman devletlerin çoğunun zayıf, etkisiz, siyasi oluşumlar yüzünden çok sıkıntılı, Batı'ya karşı içerlemiş olacakları, ama çoğu zaman yurtiçi sorunlarıyla ve komşularıyla çatışmalarla meşgul olacaklarıdır. Onların durumu, uluslararası güvensizlik, periyodik olarak terörizm patlamaları ve geniş gergin ortamlar yaratacaktır. Zayıflığın toplumsal nefreti doğurması ile birlikte, anti-Amerikan öfkesi, ulusal üzüntülerin ve bölgesel çatışmaların bir yan ürünü olduğu gibi, genel dini bir nefretin de sonucu olacaktır.

Bunların hepsi, hem açıkça hem de bilinçaltında Amerikan karşıtı, uluslar ötesi bir Müslüman siyasi kimlik oluşturmaktadır.

İslami köktendincilik önemli ölçüde tepkiseldir. Yani hem kısa dönem hoşnutluğun hem de uzun dönem zayıflığın kaynağıdır.

Özellikle Sünni Müslümanların hakim olduğu ülkelerde sürekli siyasi mücadele geniş siyasi ideoloji olarak büyük ihtimalle "İslamcılığı" destekleyen popülist hareketlerden gelir ama bunun gibi teokrasinin avukatlığını yapmaz. Genellikle laik entelektüellerin öncülük ettiği bu hareketler dini yorumla militan popülizmi birleştirir. İslamcılar genellikle açık bir şekilde tepkisel ve sonunda bozguna uğramış olarak gördükleri dini köktencilüğün eleştirisini yaparlar. Teokratik köktendincilerin büyük oranda önemsemediklerine inandıkları modern sosyal ve siyasal ikileme bir Müslüman cevabını formüle etmenin yollarını arıyorlar. Popülist dava -sosyopolitik doktrinle dini yoğunluğun birleştirilmesi- rahatsız daha genç kuşakla daha çok ses getirecek gibi görünüyor.

Hemen her Müslüman ülkede modern, genellikle Batı eğitimi almış entelejansiya aktif bir şekilde İslam, demokrasi ve modernite ilişkisini tartışıyor.

Zamanın modasının gereği olarak İslamcı ideologlar sıklıkla "demokrasiyi" isterler. Ne var ki sıklıkla olduğu gibi bu terim önemli ölçüde dini ilkelerin rehberlik ettiği halk popülizmiyle ilgilidir. Durağan ekonomik sistemin göz önündeki başarısızlığı İslamcılık yandaşlarını -dini zeminde genel olarak ekonominin millileşmesini destekliyorlardı- özel sahipliğe ve pazar mekanizmasına dayanan ekonomik özgürlüğün ölçütü ekonomik bir büyümenin önceden olması zorunlu olan gönülsüz bir tanımanın içine atıyordu.

Siyasi özgürlüğün dinle ilişkisi daha karmaşıktır. Laik Batı demokrasisi özellikle İslamcılar için sorun çıkaran kavramlardı, çünkü bu onların çoğu neredeyse ateist toplumu ima ediyordu. Onlar Batı'daki laikleşme trendlerini dini üstünlüğünün solmasının belirleyicisi olarak yorumluyorlar. Batı'nın sadece yasadışı olarak doğruladığı, etik ya da ahlaki olmadığı zannedilen geçerli eğilimleri ahlaki yargı haline getirecek imkan ve kabiliyetten yoksundur. İslamcıların şeriatla olan bağlılıkları bu yüzden, din ve devlet işlerinin ayrılmasının laiklerin dini hakimiyetinin bitmesi anlamına gelen algılamalarıyla güçlenmişti. Sonuç olarak, İslami bir devlette yurttaş özgürlüğü ve dini içerik arasında bir hat çizilen yer onlar için kafa karıştırıcı bir ikilem olarak kalıyor.

Bazı açılardan İslamcı siyasi hareketlerin din bazlı sosyal radikalizmi, Endüstri Devrimi'nin başlangıcıyla ve bunun getirdiği sosyal adaletsizliklerle bir buçuk yüzyıl önce Avrupa'da oluşmuş hem sol hem sağ popülist kitle partilerinin ilk dönemlerinin benzeriydi. Bu adaletsizliklere tepki devletin büyük sosyal adalete destek vermek için toplumun ekonomik hayatında merkezi bir rol oynaması gerektiği fikrini de içeriyordu. Bu ayrıca benzer bir tartışmayı daha içeriyor: Modern bir toplumun bile dini değerler sistemine ihtiyacı vardır ve bu sistemi öğretmek devletin işidir. Avrupa'da hem devletin hem toplumun kademeli ikincilliğinin dini olarak tarafsız bir hukuk kanununa verilen sorunlu kilise-devlet ikilemi Hıristiyan Demokratlar için çözümü daha kolay bir meseleydi. İslami değerlerle donatılmış bir devletin doğası gereği daha adil ve şeriat'la yönetilen bir toplumun ahlaki olarak daha temiz olacağına dair İslamcı öneri çok daha yoğun dini coşkuyla siyasi arzuyu güçlendirir.

Bu tip fikirlerin potansiyel kitle cazibesi göz önüne alınırsa, İslamcı radikal popülizm hem görünüşte Suudi Arabistan gibi muhafazakar dini yönetimlere hem de Cezayir, Mısır ve Endonezya gibi daha laik (genelde asker bazlı) rejimlere etkili bir meydan okumayı temsil ediyor. Bu ayrıca daha dikkatli ve dolaylı yoldan Türkiye'ye de bir meydan okumadır. Ama İslamcılık sadece İslami köktencilğe başarılı bir rakip olmanın ötesinde bir şey olabilir. Bu bir zamanlar önemli ama son zamanlarda durağan çağdaşlaşmanın yeniden kıpırdamaya başlamasının işareti olabilir.

Uyarlamalar değişecek, çünkü İslamcılık, Marksizm'in aksine sosyal var oluşun tüm basamaklarında rehberlik ve yön sağlayan geniş bir ideoloji değildir. İslamcılığın ekonomik boşluğu zaten fark edilmişti. Ulusal güç adına teknolojik moderniteyle kaynaşma arzusu kestirilemeyen sonuçlara sahip olmaya bağımlı görünüyor. Hatta bunun demokrasiye olan önemli hizmeti zamanı geldiğinde yurttaşlık haklarını meşrulaştırmak ve onları dini alandan ayırmak için işlev görecektir. Bu yüzden laik boyutun menzili -nihai olarak tanımlanmamışsa bile İslamcı popülizmin ileriye doğru mesafe kat etmesiyle- sosyal ve siyasi değişimi gelişme göstererek genişletecektir.

Süreç hiç şüphe yok ki düzensiz olacak. Bazen İslamcı popülizm fanatik derecede aşırı hale gelecek; özellikle belirli etnik ya da yabancı düşmanlığı yakınmasıyla ateşlendiğinde. Yine de İslam'ın ilahi olarak Hıristiyanlıkla, Yahudilikle ve Budizm'le kıyaslandığında demokrasiye daha düşman olduğu söylenemez Bu dinlerden herhangi birine tabi olan toplumlar köktendinci yobazlığın türlerini tecrübe ettiler ama her durumda baskın trend, laiklikle din arasında önemli siyasi uzlaşmaya doğru giden siyasi çoğulculuk yönündedir.

Bu yüzden ABD'nin İslam'ı hem Hıristiyan hem de Budist toplumların yaptığı gibi siyasi gelişmenin bazı aşamalarına doğru mesafe kat etmede başarısız olarak tanımlayıp kültürel bazda farklı olduğunu belirlediği izlenimi taşımaktan kaçınması gerekir. Bugün sağlam demokrasileri olan Almanya ve Japonya'nın altmış yıl önce durumları belirsizdi. Güney Kore ve Tayvan'ın da bugün böyle olacakları yirmi yıl önce bile belli değildi. ... Görece serbest seçimlere geçen İran'da bile bu durum son zamanlara kadar imkansız görünüyordu. Siyasi olarak hassas ekümenizme sadece birçok Müslüman ülkedeki Batı-karşıtı duyguların üstesinden gelmek için değil, aynı zamanda ulusal güvenlik meselesinde ABD hassasiyetini sınırlandıran Amerika'daki halkın basamaklıplarının üstesinden gelmek için ihtiyaç duyuluyor.

Nihai olarak İslamiyet'e inananların kendilerini şu anda dünyanın daha zengin ve İslami olmayan demokratik bölgelerindekiler gibi, ortaya çıkan küresel toplumun bir parçası olarak görmeleri Amerika'nın ulusal güvenliğinin çıkarınadır. İslam dünyasındaki siyasi olarak aktif unsurların, ABD'yi İslam'ın uygarlaşan yeniden doğuşuna temel bir engel, sosyal olarak ilkelleştirici ve ekonomik olarak siyasi elitlere hizmet eden ana destekçi, ya da çeşitli Müslüman halkların sözde-koloni ikincilliğini devam ettirmenin ya da yeniden yapılandırmanın yollarını arayan yabancı devletlerin taraftarı olarak görmemesi aynı derecede önemlidir. Aşırı uçta yer alan Müslümanların ılımlı Müslümanlar tarafından izole edilmeleri de çok önemlidir. Daha barışçıl bir dünya, basit bir ifadeyle, dünya nüfusunun 1.2 milyarını oluşturan Müslümanların yapıcı katılımı olmaksızın imkansızdır. Müslüman farklılık gerçekliğine cevap olarak büyük oranda farklılaşan ABD politikası arzu edileni ve eğer hala belirsizse objektif olanı destekleyebilir.

Hegemonya Bataklığı

Gelecek yıllarda dünyanın en hasım ve tehlikeli bölgesi - patlayıcı potansiyeliyle dünyayı kaosa çevirebilir- yeni Küresel Balkanlar olacak. Amerika-Avrupa politika farklılıkları Atlantik İttifakı'nın zincirlerinin kırılmasına sebep olabileceken Amerika'nın İslam dünyasıyla gizli bir anlaşma yapabilmesi o bölgeye bağlı.

Müslüman dünyadaki huzursuzluğun öncelikli olarak küresel perspektiften ziyade bölgesel perspektif içinde ve ilahi biçimden çok jeopolitik biçime doğru yorumlanması gerektiğini bilmek bu yüzden çok önemlidir. İslam dünyası hem siyasi hem dini olarak birleşik değildir. Siyasi olarak istikrarsız ve askeri olarak zayıflar ve belli bir süre böyle kalması da olası. Bazı Müslüman ülkelerde yaygın olan ABD'ye karşı düşmanlık genelleşmiş dini önyargıdan ziyade belirli siyasi yakınlardan kaynaklanıyor.

Bölge ayrıca dünyanın petrol ve doğalgazının çoğunu içeriyor. 2002'de Küresel Balkanlar olarak tasarlanan alan dünyanın bilinen petrol rezervlerinin %68'ini ve doğalgaz rezervlerinin %41'ini içeriyordu. Bu dünya petrol üretiminin %32'sine ve dünya doğalgaz üretiminin %15'ine denk geliyordu. 2020'de alanın (Rusya'yla birlikte) her gün kabaca 42 milyon varil petrol üretmesi planlanıyordu. Bu, toplam dünya üretiminin % 39'una (her gün 107.8 milyon varil demek) denk geliyor. Üç anahtar bölgenin -Avrupa, ABD ve Uzakdoğu- kolektif olarak küresel üretimin (sıraya göre yüzde 16, % 25 ve % 19) % 60'ım tüketmesi tasarlanıyor.

Petrol ve sıvının kombinasyonu ABD'ye tercih hakkı vermiyor. Amerika artan bir şekilde siyasi olarak huzursuz, sosyal olarak harekete geçmiş ve dini olarak ateşli insanların yaşadığı güvenilmez devletler arasında istikrarın bazı aşamalarını sürdürmeye yardımcı olmak için korkunç bir sorunla yüzleşiyor. ABD yarım yüzyıldan daha fazla zaman önce kültürel olarak yabancı, siyasi olarak düzensiz ve etnik olarak karmaşık bir bölgeyi tanıtmak, Avrupa'da yaptığından daha yalıtıcı bir girişimin sorumluluğunu almak zorunda.

Geçmişte bu uzak bölge kendi planlarına bırakılabilir. Son yüzyılın ortalarına kadar bölgenin çoğuna emperyal ve koloni güçleri hakimdi. Bugün bölgenin problemlerini önemsememek ve küresel bozulma gerilimini küçümsemek bölgesel şiddeti ve terörist grupların bütün bölgeye bulaşmasını ve kitle imha silahlarının rekabetle hızla çoğalmasını yoğunlaştırmak için açık bir mevsimi ilan etmeye eşdeğer olacaktı.

ABD bu yüzden muazzam bir fırsatla ve karmaşık göreviyle yüzleşiyor. Amerika'nın kimle ve bölgeyi nasıl istikrara kavuşturma, rahatlatma ve nihai olarak işbirliğiyle organize etme maksadıyla yardım etmesine dahil olması gerektiğine dair temel sorulara açık cevaplar yoktur. Avrupa'da test edilen geçmişteki çareler -Marshall Planı ve NATO gibi, her ikisi de altı çizilen Atlantik ötesi siyasi/kültürel dayanışmayı kendi çıkarları için kullanmıştı- hala tarihi nefretler ve kültürel farklılıkla beslenen bir bölgeye pek uymuyor. Bölgedeki milliyetçilik, savaş yorgunu Avrupa'ya kıyasla (son otuz yıl içinde yapılan iki büyük Avrupa iç savaşından bitkin düşerek) hala daha erken ve daha duygusal bir aşamadadır ve neredeyse dört yüzyıl önce Avrupa'nın Katolikleri ve Protestanları arasında meydana gelmiş kırk yıl savaşlarına benzer bir şekilde dini tutkularla besleniyor.

Daha önemlisi, bölge, Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve son olarak Polonya'yla bile, Avrupa'daki gibi var olan tarih ve kültürle Amerika'ya bağlı olan doğal müttefikleri içermiyor. Özünde Amerika hiçbir bölgesel güce kendi yönünü ve önceliklerini söyleme fırsatı vermeyerek, kendi söylemini ortaya koyup farklı çözüm yollarını belirterek, belirsiz ve kötü bir şekilde tasarlanan denizleri bir yönden diğer yöne geçmek zorundadır. Bölgedeki çeşitli devletlerden Küresel Balkanları yeniden şekillendirmesinde Amerika'nın potansiyel anahtar dostlarından sıkça bahsedildiğinden emin olmak gerekir: Türkiye, İsrail, Hindistan ve -bölgenin çevresinde- Rusya. Ne yazık ki bu devletlerden her biri bölgesel istikrara katkı sağlayacak imkan ve kabiliyeti içinde ciddi engellerden çok çekiyorlar ya da Amerika'nın bölgedeki daha büyük çıkarlarıyla çarpışan kendi amaçlarına sahipler.

Türkiye yarım yüzyıldır Amerika'nın müttefiki. Kore Savaşı'na doğrudan katılımıyla Amerika'nın güvenini ve minnettarlığını kazandı. NATO'nun sağlam ve güvenilir güney demiri olduğunu ispatladı. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla hem Azerbaycan'a hem de Gürcistan'a kendi bağımsızlıklarını kazanmaları için yardım ederek bu işte aktif rol oynadı. Enerjik bir şekilde Türk kültür ve dil geleneğinin merkezi bölgesi içine düşen büyük orandaki Merkezi

Asya devletleri halkları için siyasi gelişme ve sosyal modernizasyonun konu ile ilgili örneği olarak kendi reklamını yaptı. Bu açıdan Türkiye'nin önemli stratejik rolü, bölgenin Sovyetler sonrası yeni bağımsızlığına kavuşan devletleri güçlendiren Amerikan politikasının tamamlayıcısı oldu.

Ne var ki Türkiye'nin bölgesel rolü, kökünü kendi iç problemlerinden alan iki temel dengeleyici hususla sınırlanıyor. Birincisi Atatürk'ün mirasının hala belirsiz durumuyla ilgili: Türkiye, nüfusunun önemli bir kısmı Müslüman olmasına rağmen kendisini laik bir Avrupa devletine dönüştürmede başarılı olacak mı? Bu, Atatürk'ün reformlarını uygulamaya koyduğu 1920'lerin başından beri Türkiye'nin amacıdır. Türkiye o günden beri önemli gelişmeler kaydetti ama bugüne kadar gelecekteki Avrupa Birliği'ne üyeliği (aktif olarak arıyor) muamma. Eğer AB kapılarını Türkiye'ye kapatmak zorunda olursa, İslami bir siyasi/dini dirilmeyi ve sonuç olarak Türkiye'nin kendisine yeniden dramatik (ve büyük ihtimalle karışık) bir uluslararası çevre araması ihtimalini küçümsemek gerekir.

Avrupalılar büyük oranda Türkiye'nin siyasi gelişiminde ciddi bir gerilemeyi önlemek amacıyla ülkenin AB'ye dahil olmasını gönülsüzce onaylıyorlar. Avrupalı liderler, Türkiye'nin Atatürk'ün öncülük ettiği Avrupa tipi toplum vizyonu devletinden giderek teokratik İslami devlete dönüşümünün Avrupa'nın güvenliğini olumsuz etkileyeceğinin farkındalar. Ne var ki bu düşünce Avrupa'nın oluşumunun kendi ortak Hıristiyan mirasına dayanması gerektiğine dair birçok Avrupalının paylaştığı bakış açısıyla tezat oluşturuyor. Bu yüzden Avrupa Birliği'nin, kapılarını Türkiye'ye açmak amacıyla net bir taahhütte bulunana kadar bunu erteleyeceği muhtemel görünüyor. Ama yeri geldiğinde umut, Türkiye'nin Güneydoğu Asya için potansiyel kötü sonuçlar doğuracak gücüne bir İslami devlete dönüşebileceği riskini artırarak Türk kırılganlığını besleyecektir.

Türkiye'nin rolünü sınırlayan diğer temel engel de Kürdistan meselesidir. 70 milyonluk Türkiye nüfusunun önemli bir kısmını Kürtler oluşturuyor. Türk Kürtlerinin tam sayısı tıpkı onların ulusal kimliklerinin ne olduğu gibi tartışılır. Resmi Türklerin fikrine göre Türkiye'deki Kürtlerin sayısı 10 milyondan fazla değil ve bunlar da aslında Türk'tür. Kürt milliyetçileri nüfuslarının 20 milyon olduğunu iddia ediyor ve şu anda Türkiye, Suriye, Irak ve İran hakimiyeti altında yaşayan tüm Kürtleri (sayılarının 25-35 milyon arası olduğunu iddia ediyorlardı) birleştiren bağımsız bir Kürdistan'da yaşamayı arzuladıklarını söylüyorlar. Asli gerçekler ne olursa olsun, Kürt etnik problemi ve gerilimli İslami dini meselesi Türkiye'yi -bölgesel model olarak yapıcı rolüne rağmen- bölgenin temel ikilemlerinin çok önemli bir parçası haline getirmeye meyilli durumdadır.

Çok önemli bölgesel müttefik durumu için görünüşte çok açık bir başka aday da İsrail'dir. İsrail, kültürel akrabalıkları olmasının yanında bir demokraside olduğu için, Amerika'nın otomatik olarak yakın ilgisine sahip durumda. Burada Amerika'daki Yahudi toplumundan gelen yoğun siyasi ve finansal destekten bahsetmiyoruz. Öncelikli olarak İsrail, Yahudi katliamı kurbanları için bir sığınak olarak Amerikan sempatisine sahip durumda. Arap düşmanlığının amacı olarak Amerika'nın mazlum kişi tercihini tetikledi. Aşağı yukarı 1960'ların ortalarından itibaren Amerika'nın favori müşterisi devleti oldu ve eşi görülmemiş Amerikan mali yardımının (1974'den beri 80 milyar dolar) alıcısı oldu. BM'nin kınamasına ya da yaptırımlarına karşı hemen hemen sadece Amerika'nın desteğini gördü. Ortadoğu'da hakim askeri güç olarak İsrail, büyük bölgesel askeri kriz durumlarında sadece Amerika'nın askeri üssü için değil, aynı zamanda istenilen herhangi bir ABD askeri müdahalesi için önemli katkılar sağlayacak potansiyele sahip.

Hala bölgedeki Amerikan ve İsrail çıkarları tam olarak uyumuyor. Amerika bölgenin geniş enerji stoklarına sahip olanların dikte ettirdiği Ortadoğu'da büyük stratejik ve ekonomik çıkarlara sahip. Amerika sadece Ortadoğu petrolünün görece düşük fiyatlarından ekonomik olarak kar etmekle kalmıyor aynı zamanda Amerika'nın bölgedeki güvenlik rolü bölgeden enerji ihracına bağlı olan Avrupa ve Asya ekonomilerine dolaylı ama siyasi olarak eleştirel bir etki yapıyor. Bu yüzden Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'yle olan iyi ilişkiler -ve Amerika üzerinde süregelen güvenlik itimidir- ABD'nin ulusal çıkarlarının lehinedir. Ne var ki Amerika'nın görüş noktasından ortaya çıkan Amerikan-Arap bağları dezavantajlıydı: Bu bağlar sadece ABD'nin, İsrail'in bölgesel arzularına destek vermeye hazırlandığı düzeyi sınırlamakla kalmıyor, aynı zamanda İsrail'e karşı Arapların yakınmalarına neden olan Amerikan hassasiyetini kışkırtıyordu.

Bu yakınmalar arasında Filistin meselesi en başta geleniydi. İsrail, Gazze Şeridi'ni ve Batı Şeria'yı işgal ettikten -bunun aslında kimin hatası olabileceğine bakmaksızın- yaklaşık otuz yıl sonra hala çözilemeyen Filistin halkının son durumu yoğunlaşıyor ve Arapların içinde giderek yayılan İsrail'e karşı Müslüman düşmanlığını meşru kılıyor. Bu durum ayrıca Arapların, İsrail'in bölgede yabancı ve geçici bir kolonyel dayatma olduğu fikrini ölümsüzleştiriyor. Arapların Amerika'yı, İsraililerin Filistinlilere karşı uyguladığı zulmün destekçisi olarak algılama boyutları Amerika'nın bölgedeki Amerikan karşıtı hisleri yatıştırma imkan ve kabiliyetlerini sınırlandırıyor. Bu bölgedeki çok yanlı siyasi ve ekonomik işbirliğini artıran müşterek ve yapıcı Amerika-İsrail inisiyatifini engelliyor ve ABD'nin İsrail'in askeri potansiyeline olan önemli bölgesel güvenini sınırlandırıyor.

11 Eylül'den bu yana Amerika'nın stratejik bölgesel ortağı olarak Hindistan nosyonu ön plana çıktı. Hindistan'ın güvenilirlik belgesi en az İsrail'in ve Türkiye'ninki kadar inandırıcıdır. Hindistan'ın demokratik güvenilirliği onu ideolojik olarak çekici kılarken, büyüklüğü ve gücü bölgesel olarak etkili kılıyor. Yarım yüzyıldan daha fazla zaman önce bağımsız bir devlet olarak var olduğundan beri demokrasisini korumayı başardı. Ülke çapındaki fakirliğe ve

sosyal eşitsizliğe, baskın bir şekilde Hindu ama resmi olarak laik bir devlet içinde önemli etnik ve dini farklılığa rağmen demokrasiyi hazmetti. Hindistan'ın, yapılan yardımlardan yararlanarak, aşırı uçtaki Müslümanlar tarafından Keşmir'de gerçekleştirilen terörist saldırılar ve sert gerilla müdahaleleriyle İslami bir devlet olan komşusu Pakistan'la uzun süren yüzleşmesi, kendisinin özellikle 11 Eylül'den sonra terörizmle savaşta Amerika'nın yanında yer aldığını ilan etmeye istekli kıldı.

ABD, hem Pakistan'a hem de Çin'e karşı herhangi bir yerde –eğer Pakistan'a karşı bir tercih yapacaksa Afganistan'da ve Çin'e karşı kendini birleştirecekse Uzakdoğu'da- engelleyici stratejik bedel ödemeksizin Hindistan'a arka çıkamaz. Dış faktörler kadar bu iç faktörler de, ABD'nin Küresel Balkanlar'da geniş istikrarı teşvik etmek için –empoze etmeyi bırakın- daha uzun dönemli çalışmalarında bir müttefik olarak Hindistan'a güvenebileceği düzeyi sınırlıyor.

Son olarak Amerika, Küresel Balkanlar'la ilgilenmek için sadece tek bir gerçek dost arayabilir: O da Avrupa'dır. ... Giderek Avrupa Birliği'yle organize olan ve NATO aracılığıyla askeri entegrasyonunu tamamlayan, bölgesel istikrara sahip ve ileriye doğru genişleyen Avrasya ötesi işbirliği desteğinde çeşitli Avrasya halklarını -farklaşmış ve hassas bir temel üzerinde- birbiriyle kaynaştırma görevini Amerika'yla müşterek olarak sürdürecektir siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda imkan ve kabiliyete sahip tek bölge Avrupa'dır. Şahsi ekonomik çıkarları kuvvetlendirmeye ve yeniden elde etmeye meyilli kazançlı bir sömürgeci olarak Amerika'yla birleşmiş çokuluslu Avrupa Birliği'nden daha az şüphelenilir.

Amerika ve Avrupa birlikte Küresel Balkanlar'ın siyasi geleceğinin şekillenmesinde önemli bir fark yaratacak imkan ve kabiliyetle, fiziki ve deneysel varlıkların düzenini temsil ediyor. Buradaki soru Avrupa'nın -büyük oranda kendi birliğini şekillendirmeye meşgul- önce Avrupa'da ardından son Avrupa kısmında barışı korumak maksadıyla başarılı bir Amerika-Avrupa çalışmasına ya da karmaşa içinde gölgede kalacak ve önceki durumu dengeleyecek müşterek bir çaba içinde Amerika'yla gerçekten bütünleşecek istek ve cömertliğe sahip olup olmayacağıdır. Ne var ki Avrupa'nın bütünleşmesi basit bir şekilde Amerika'nın öncülüğünü takip etmesi demekse bu asla olmayacaktır. Terörizmle savaş Küresel Balkanlar'da bütünleşme için açılan bir kapı olabilir ama bu bütünleşmenin tanımı olamaz. 11 Eylül'den daha az etkilenmiş olan bu Avrupalılar durumu Amerikalılardan daha iyi anlıyorlar. Bu ayrıca Atlantik toplumunun sarf ettiği herhangi bir müşterek çabanın niçin eldeki işin uzun dönemli doğasıyla ilgili olarak geniş stratejik uzlaşmaya dayanması gerektiğinin cevabıdır.

Kısaca Amerika, bölgenin, patlamaya hazır potansiyeliyle ilgilenmek için geniş bir işbirliği stratejisine ihtiyaç duyacaktır. Şekillenen Avrupa-Atlantik toplumunun başarılı deneyiminin gösterdiği gibi, ortak karar verme mekanizması olmaksızın sorunlar paylaşılamaz. Amerika hegemonik bataklığa saplanmaktan ve o bataklıkta yalnız kalmaktan ancak temel ortaklarıyla geniş bir strateji oluşturarak kurtulabilir.

Stratejik Ama Yalnız Olmayan Katılım

Bölgenin problemlerinin, üst üste binen çatışmaların hemen hemen katmansız açığını içerdiğini hesaba katarsak, çok yönlü bir cevap içindeki ilk adım, öncelikleri tanımlamaktır. Birbiriyle ilişkili üç görev merkezi olarak görünüyor: (1) Ortadoğu'nun dengesini bozan Arap-İsrail çatışmasının çözüme kavuşturulması; (2) Basra Körfezi'nden Merkezi Asya'ya, petrol üreten bölgede stratejik denklemleri dönüştürmek ve (3) kitle imha silahlarının hızla çoğalması ve terörist salgınını, içermesi için tasarlanan bölgesel düzenlemeler aracılığıyla kilit yönetimlere katılım.

Arap-İsrail barışı en acil ihtiyaç duyulana, çünkü diğer ikisinin çözümü için bu gerekli. Acil olarak önemli olan spesifik çözümünün en yakın amaç olması gereken İsrail-Filistin çatışmasıdır. Ama ayrıca Ortadoğu'da gerginliği ve Amerika'ya karşı sert Müslüman düşmanlığını besleyen İsrail'e karşı Arap düşmanlığının daha büyük gerçeği var. Bu durum sadece, yapıcı İsrail-Filistin işbirliğini teşvik eden ve bu suretle Arap nefretini azaltan ve Arapların İsrail'i Ortadoğu sahnesinde daimi demirbaş olarak kabulünü sağlayan adil ve geçerli bir barışla düzeltilebilir.

ABD'nin tek başına İran'ı yeniden yapılandırmaya nasıl zorlayabileceğini tasarlamak zordur. İki devlet arasındaki güç farklılığını hesaba katarsak net bir askeri gözdağı işe yarar ama böyle bir yaklaşımın 70 milyon İranlı arasında ateşleyeceği milliyetçi ve dini coşkuyu küçümsemek büyük hata olur. İran etkili bir emperyal tarihi ve kıymetli bir ulus hissi olan bir millettir. Amerika'yla arasındaki net bir çatışma, fanatizmi şovenizmle birleştirerek neredeyse popüler tutkuları yeniden tutuştururken teokratik diktatörlüğü iktidara taşıyan dini coşkunluk yavaş yavaş soluyor görünürdü.

ABD ve AB birlikte Irak'taki büyük değişimin daha geniş bölgesel sonuçlarıyla ilgilenmek için daha iyi pozisyon alabilirlerdi. İsrail-Filistin barış sürecindeki önemli gelişme Irak rejimine yönelik ABD hareketlerinin tüm komşu Arap devletlerini zayıflatmak için İsrail arzusunun ilham aldığı ve bu esnada İsrail'in Filistin üzerindeki kontrolünü devam ettirdiğine dair Arapların kaygısını azaltabilirdi. Daha önemlisi ABD ve AB arasındaki stratejik işbirliği Türkiye'nin bir ABD müttefiki olarak sadakati ile AB üyeliği umutları arasındaki zor bir tercihte bulunmasını önleyerek meseleleri kolaylaştırırdı.

ABD ile Avrupa Birliği arasındaki aktif stratejik ortaklık ayrıca İran'ın nihai olarak bölgesel bir kabustan bölgesel bir dengeleyiciye dönüşebilmesini daha olası kılabilirdi. Şu anda İran'ın Rusya'yla işbirliğine dayalı bir ilişkisi, öte yandan diğer tüm komşularıyla ya sakıngan ya da düşmanca ilişkileri var. Avrupa'yla görece normal bir ilişki sürdürüyor ama Amerika'ya olan düşmanca duruşu -kısıtlayıcı ABD ticari yasasıyla cevabını aldı- Avrupa-İran ve İran-Japonya ekonomik ilişkilerinin gerçekten başarılı olmasını zorlaştırıyor. İran'ın sosyoekonomik ikilemleri 70 milyonluk nüfusunu artıran demografik patlamayla daha şiddetli hale gelirken içsel gelişimi bu yüzden sancılı çekiyor.

Eğer bölgenin coğrafi merkezi olan İran küresel topluma yeniden entegre olursa ve İran toplumu modernleşmeye doğru adım atarsa tüm enerji ihraç eden bölge daha istikrarlı hale gelir. ABD, İran'ı izole etme yolunu aradıkça bu gerçekleşmeyecek. İran sosyal eliti ülkenin izolasyonunu ABD'nin dayatması değil de kendisinin empoze ettiği ve bu yüzden ters tepen bir şey olarak görürse bu daha etkili bir yaklaşım olurdu. Avrupa uzun zamandır ABD'ye bu yaklaşımı benimsemesi için acele etmesini söylüyor. Bu mesele üzerinde eğer Amerika, Avrupa'nın öncülüğünü takip etseydi Amerika'nın stratejik çıkarları daha iyi hizmet görürdü

Daha uzun dönemde, ülkeyi yöneten mollaların -dini olarak fanatik toplum- ortaya koyduğu imajın aksine İran bölgedeki tüm ülkeler içinde Türkiye'nin daha önce açtığı yolda önüne çıkan en iyi şansı kucaklayacak durumdadır. İran çok yüksek bir okuryazarlık oranına sahip (yüzde 72) ve profesyonel ve siyasi hayatta önemli ölçüde kadın katılımının eskiden beri süregelen geleneğine, gerçekten gelişmiş bir aydın sınıfına ve farklı sosyal kimliğin sosyal bilincine sahip. Ayetullah Ruhollah Humeyni'nin bir zamanlar empoze ettiği dogmatik yönetim çok zayıf. İranlı laik elit kesim Batı'nın bölgesel olarak İran için yapıcı bir rolü uygun görmesini anlamlı buluyor ve İran başarılı bir modernleşme ve demokratikleşmeye doğru adım atmış olabilir.

Bölgenin süregelen stratejik denkleminin böyle ileriye dönük değişimi, bölge çapındaki işbirliğinin çeşitli şekillerini sağlayarak Türkiye'nin 2000'de önerdiği Kafkasya İstikrar Paktı'nın gerçekleşmesine izin verirdi. Bunu etkili kılmak için buna sadece Türkiye'nin ve Rusya'nın değil aynı zamanda İran'ın da dahil olması gerekirdi. İran'ın yeniden yapılanması ayrıca Merkezi Asya'nın enerji kaynaklarının daha geniş ekonomik erişimine müsaade ederdi. Zamanla İran'dan Basra Körfezi'ne uzanan boru hatları Afganistan, Pakistan ve Hint Okyanusu aracılığıyla Merkezi Asya'dan ve Hindistan'a uzanan paralel boru hatlarıyla da karşılanabilirdi. Bu durum sonunda sadece merkezi güney Asya'ya değil aynı zamanda giderek enerjiye kurt gibi aç olan Uzakdoğu'ya da temel ekonomik (ve potansiyel bazda siyasi olarak) kar getirecekti.

Sırası geldiğinde bu görüşlerle birlikte ilerleme bu bölge için üçüncü stratejik önceliğin ve hem Kitle İmha Silahlarının yayılmasına hem de salgın teröristleri içerecek ihtiyacın gelişimine yardım edecekti. Hiçbir meseleye acil çözümle cevap verilmez. Ama ilk iki önceliğe karşı -İsrail-Filistin barışı ve bölgenin stratejik manzarasının oluşumu- elle tutulur hareket Batı karşıtı, özellikle de Amerika karşıtı terörizme olan halk desteğini azaltırdı. Bu durum ayrıca Batı ile İslam arasındaki daha yoğun dini ve kültürel çatışma riskini azaltırken Ortadoğulu teröristlere karşı mücadeleye konsantre olmayı kolaylaştırabilirdi.

3. MÜTTEFLİK İDARESİNİN İKILEMLERİ

11 Eylül saldırıları, dikkate değer bir şekilde, su yüzüne çıkmamış ama zaten bilinen birkaç temel uluslararası eğilimin ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Bunlar: (1) Sadece Amerika ve onun önceki komünist rakipleri arasında değil, Amerika ve onun mütteflikleri arasındaki askeri imkan ve kabiliyetlerindeki boşluğun genişlemesi; (2) Avrupa'nın politik-askeri birleşmesinin, ekonomik entegrasyonundan önemli derecede geri kalması; (3) Rusya'nın, kendi dokunulmamış bölgesinde varlığını sürdürübilmesi için, Batı'nın küçük ortağı olarak kendini belirtmesinden başka seçeneği olmadığının Kremlin tarafından artan bir şekilde farkına varılması; (4) Çin'in zor yerel değişiminin bir sonraki safhasını yönetebilmek için uluslararası ortamda sessiz bir durgunluğa ihtiyacı olduğu fikrinin, Çinli liderler arasında oluşan fikir birliğiyle ortaya çıkması; (5) Japonların ülkelerinin uluslararası ortamda ciddi bir askeri güce dönüştürülmesini içeren seçkin politik eğilimlerinin artışı; (6) Tek yanlı bir Amerika'nın, kolektif düzenin kilometre taşı olduğundan, istemeden de olsa hepsine karşı bir tehdit olabileceği düşüncesinin dünya çapında yayılan bir anlayış olması.

Amerika'nın, ortak kurullarla ve benimsenmiş samimice paylaşılmış demokratik değerlerle -sadece lafta kalmayan- yönetilen dünyayı şekillendirmeye olan sürekli ilgisini göz ardı ederek, terörizme karşı yapılan kampanyalara her şeyden önce odaklanmak akılsızca olacaktır. Terörizmle savaş, kendi içinde bir son olamaz. Eninde sonunda, stratejik kilit noktası olan soru şudur: Amerika, kiminle ve nasıl daha etkili bir şekilde ilerleyen daha iyi bir dünyayı şekillendirecektir? Bunun cevabı, tarih boyunca süre gelen Atlantik ve Pasifik ötesi stratejileridir.

Dış ilişkiler konusunda en kavgacı, özellikle politik yelpazede en uç sağ kanatta olan Amerikan yorumcuları... Onların görüşüne göre, Amerika'nın geleneksel mütteflikleri, gevşek, kendine hizmet eden ve küresel güç politikalarının daha korkunç ve daha sert gerçekleriyle karşılaşmak istemeyen bir şekilde bürünmüşlerdir.

Bu fikirleri birleştirici tema, İslam'ın bir bütün olarak özünde -çoğunlukla farz edilen fakat ara sıra açıkça söylenen- Batı karşıtı, demokrasi karşıtı ve aşırı tutuculuğa doğru bir eğilim tarafından lekelenmiş olduğu önerisidir. İddiaya göre temel sorun, karmaşık ve birbirleriyle bağlantılı ancak yine de farklı bölgelerin tarihi ve politik ikilemlerinden çok, büyük ölçüde kültür ve felsefeden kaynaklanmaktadır. Amerika'nın son zamanlarda terörizmle karşı karşıya gelmesi, ilk başta, son zamanlardaki Ortadoğu tarihinden dolayı meydana gelen politik bir mücadele olarak değil, eşit bir şekilde anti-İslam tepkisi veren, Batı medeniyetlerine karşı küresel İslam tehdidi olarak görülmelidir.

Yasal açıdan bakıldığında, liderlik, geniş kapsamlı küresel ilgileri yansıtmalı, etkili olmalı, benzer popüler inançlarla ve toplumsal değerlerle müttefikler tarafından desteklenmelidir.

Bu yüzden, İslam veya terörizm karşıtı önlemler için amaçlanmış bir çeşit yeni, büyük bir koalisyon ve demokrasilerin yerleşik müttefikliğinin yeniden yapılandırılmasıyla Amerika'nın uzun süreli düşüncelerinin daha iyi hizmet vermesi ihtimal dışı bir durumdan daha fazlasıdır. En iyi ihtimalle, bu tip bir düzenleme, kısa süreli bir çare olabilir. Politik açıdan uyanan dünyanın karşılaştığı sayısız problemlere, uyumlu ve genişçe düşünülmüş çözümler için lazım olan dayanma gücünden yoksun olacaktır.

Bu tarz bir düzenleme, Amerika'nın dünyadaki ahlaksal duruşunu tehlikeye atma riskini de doğurabilecektir. Amerikan egemenliği, Amerika'nın kendini insan haklarının geliştirilmesine adanmış gerçek bir demokratik ülke olarak görülmesinden dolayı birçoklarının hoş karşılanmaktadır. Terörizme karşı kendi savaşlarını verdikleri iddiasında bulunan müttefikleri baskı altındaki devletler olarak kabul eden gelişigüzel Amerikan istekliliği, devlet destekli etnik, dini veya ırksal baskılarla ahlaksal olarak nefret uyandıran terörizmin artması arasındaki nedensel bağlantıya bakmaksızın, yapmış oldukları özel terörizm tanımlarına Amerika'nın sessiz onayını gerektirmektedir. Soğuk Savaş zamanındaki müttefikleri kabullenişimiz bazen gelişigüzel olmuş ve bu alışkanlık ciddi olarak komünizme karşı olan savaşımızda ahlaksal duruşumuzu zayıflatmıştır.

Küresel Merkez

ABD ve AB birlikte, politik düzenin ve ekonomik refahın küresel merkezini temsil ederler. Amerika ve Avrupa'nın beraberce hareket ederek, küresel olarak her şeye güçleri yetebileceklerdir. Yine de, sık sık uyuşmazlık halindedirler. 2003 yılında Irak üzerinde gürültülü bir şekilde belirtilen fikir ayrılığından bile önce Amerika'nın Avrupa hakkında sık sık sesini yükselterek dile getirdiği şikayet, Avrupa'nın bölgedeki kolektif savunma için "yeterli" bir şey yapmamasıdır. Avrupa'nın Amerika hakkındaki en sık şikayeti ise Amerika'nın kendi çapında çok fazla müdahalede bulunmasıdır. Bu Atlantik ilişkisinin değerlendirmesini en iyi bir şekilde yapmak için şu soru sorulmalıdır: Avrupalılar "yeterince" bir şey yapsaydı ne olurdu ve Amerikalılar kendi başlarına daha az hareket etselerdi ne olurdu?

Amerika'nın şikayeti istatistiksel açıdan doğrulanmaktadır. Kolektif olarak ulusal geliri kabaca Amerika'nınkine eşit olan Avrupa Birliği, 15 ülkedeki 375 milyon insanıyla (Amerika'daki 280 milyona karşılık), Amerika'nın savunmaya harcadığı paranın yarısından daha azını harcamaktadır. Üstelik son elli yılda, ABD kuvvetleri, Avrupa'yı Sovyet tehdidinden korumak amacıyla Avrupa topraklarına yayıldılar. Bütün Soğuk Savaş sırasındaki gerçek, Avrupa'nın, gerçekte Amerika'nın koruması altında olmasıydı. Avrupalı Balkanlardaki şiddeti bastırmak için Amerikan Kuvvetleri askeri güç uygulamada öncülük etmişlerdi. ABD'nin hem Ortadoğu'da (petrolüne Amerika'dan daha fazla ihtiyacı olan Avrupa'dır) hem de Uzakdoğu'da (Avrupa'yla ticareti gittikçe artmaktadır) oynadığı dengeleyici politik ve askeri rolden ekonomik olarak yararlanmaktadır. Avrupa gerçekte ortalama bir Amerikalının otlakçısıdır. Fakat eğer Amerika tek olmayı bıraksaydı ne olurdu? Amerika daha iyi bir hale gelir miydi? Atlantik ilişkileri daha sağlıklı ve daha yakın olabilir miydi? Cevap verebilmek amacıyla, birisinin, Amerika ile eşdeğer olacak bir şekilde, Avrupa'nın savunmaya ve askeri gücüne harcadığı parayı iki katına çıkartacak politik yapısını geliştirebilmesi için hangi durumların Avrupa için hüküm sürmesi gerektiğini hayal etmesine ihtiyaç vardır. Bu tarz bir çaba, çeşitli Avrupa devletleri arasında çarpıcı bir şekilde politik birliğin artmasına ve Avrupa'nın Amerika gibi savunmada kendi kendine yeterli olması için geniş çapta popüler bir isteğe gereksinim duyacaktır.

AB'nin ekonomik potansiyelinin Amerika ile denkleşmesi ve bu iki varlığın finans ve ticaret konularında sık sık çarpışmasıyla, askeri açıdan ortaya çıkan Avrupa, Amerika'ya karşı zor bir rakip olabilmektedir. Bu açıkça, Amerika'nın egemenliğine karşı bir mücadele ortamı meydana getirebilecektir. Herhangi bir ayarlama, Amerika'nın üstünlüğünün çarpıcı bir şekilde azalmasına ve Avrupa'nınkinin de eşit derecede çarpıcı bir şekilde artmasına ihtiyaç duyacağından, bu iki süper güç arasında gerçekten eşit bir ortaklık sağlayabilmek kolay olmayacaktır. NATO Amerika öncülüğünde bir müttefik olmayı bırakmalı veya bırakabilmelidir. Eğer Amerika ara sıra Fransa'nın büyük bir güç gibi tavrı almasından rahatsız olsaydı -ve tuhaf fakat boş ihtiraslarını önemsiz bir göstergesi olarak reddedebilseydi- savunma için her şeyi "yeterince" yapan Avrupa, Amerika'ya kaçınılmaz bir şekilde kuvvetli bir egemenlik sonrası rahatsızlık verirdi. Askeri açıdan kendine güvenen ve Amerika gibi kapsamlı bir küresel politik-ekonomik gücü olan Avrupa, zor bir seçenikle ABD ile karşı karşıya gelecekti: Ya askerlerini tamamen Avrupa'dan çekmek ya da dünya çapında kural koyma sorumluluğunu onunla paylaşmak.

Amerika'nın gücünü Avrasya Kıtası'nın batı tarafından çekmesi Avrasya'nın belli başlı Avrasyalı rakipler arasında yeni ve öngörülemez anlaşmazlıklara terk edilmesi demek olurdu. Fakat simetrik bir küresel ortaklıkta güç paylaşımı ne kolay ne de sancılı olurdu.

Politik açıdan güçlü, askeri açıdan ABD'ye bağlı olmadan ekonomik açıdan boy ölçüşebilen bir Avrupa, açıkça stratejik açıdan Amerika için hayati derecede önemli olan iki bölgede -Ortadoğu ve Latin Amerika- Amerikan üstünlüğüyle yarıştı. Coğrafi yakınlığının yanı sıra, özellikle Avrupa'nın petrole olan büyük bağımlılığından dolayı rekabet, ilk olarak Ortadoğu'da hissedilirdi. Arapların ABD politikasını içerlemesinden dolayı, Amerika'nın en sevdiği müşteri devleti olan İsrail'in avantajlı pozisyonunu da kaybetmesiyle, Avrupa'nın teklifi Araplar tarafından sempatiyle karşılanırdı.

Avrupa'nın Latin Amerika'daki mücadelesi daha sonra gelirdi. İspanyolların, Portekizlilerin ve Fransızların Latin Amerika toplumları ile uzun süreli tarihi ve kültürel bağlantıları olmuştur. Latin Amerika milliyetçiliği, bölgedeki geleneksel ABD hakimiyetini azaltan, kendini gösteren Avrupa'yla kurulu sıkı politik, ekonomik ve kültürel bağlara duyarlı olurdu. Bu yüzden, aynı zamanda ekonomik bir dev ve askeri açıdan ciddi bir güç olan Avrupa, büyük orandaki ABD üstünlüğünün kapsamını Pasifik Okyanusu ile sınırlandırabilirdi.

Ciddi bir Amerika-Avrupa rekabeti, açıkça Avrupa ve Amerika için bir yıkım olurdu. Ancak, şu andan itibaren, Avrupalılar, kendilerini ciddi bir askeri güç haline getirmek için birlik ve motivasyondan yoksundurlar. Bu olana kadar, Amerika-Avrupa tartışmaları üzerine muhtemelen daha esaslı bir jeopolitik çekişme olmayacaktır. Şikayetler ve eleştiriler tek dış kalmış canavar halindedir. Yine de, Irak üzerinde Atlantik ötesi anlaşmazlıklardan doğan karşılıklı ıstıraptan dolayı, Amerikalıların, askeri alanda Avrupa'nın "yeterince" bir şey yapmadığı konusunda daha az ısrar etmeleri akıllıca olabilir.

İnsanlığın mevcudiyetinin uzun süreli kalitesini etkileyen ve bu yüzden, davranışların, geniş anlamda paylaşılmış, ulusların menfaatlerini aşan kuralların ortaya çıkmasını sağladığı küresel konular üzerindeki yaygın Avrupa inancı tarafından güçlendirilmiş bakış açısı, Amerika'nın çarpıcı bir şekilde kusurlu olduğu bir durumdur. Avrupalılar, Amerikalıların, ani ve beklenmeyen bir şekilde, küresel ısınmanın uluslararası duyarlılığı ve politik olarak kısırtıcı konusu üzerinde herhangi bir etkili hareketi ortadan kaldırmış bir karar olan BM'nin İklim Değişikliği üzerine olan Uzlaşma Sistemini (Kyoto Protokolü) reddetmeleri üzerine çok öfkelenmişlerdi. Aynı zamanda Uluslararası Suç Mahkemeleri'ni kabulü konusunda Amerika'nın reddini, birkaç Yugoslav çatışmasının ardından uluslararası savaş suçları mahkemesine yapmış olduğu güçlü baskıyı göz ardı etsek bile, insan haklarına yönelik sık sık duyurduğu sözleriyle tutarsız olarak görmüşlerdir. Amerika'nın İran, Irak, Libya ve Küba'ya karşı uyguladığı ekonomik yaptırımları, benzer şekilde, yerel politik baskı gruplarının her dediğine rıza gösteren her gelen Amerikan yönetimleriyle birlikte -kendileri daha iyi karar yerse bile- keyfi Amerikan kaprisinin bir kanıtı olarak görülmüştür.

Avrupa'nın askeri zayıflığına ve politik ayrılığına bakarak, Amerika'nın bu kınanması, Avrupalılara, Atlantik'in iki tarafı arasındaki gücün farklılığı için çok gereken bir telafi niteliğindedir. Amerika'yı ahlaki ve yasal olarak savunmaya geçirterek, Avrupa, kendisini silahlandırarak üstün görünürken, çok seviyeli bir oyun alanı yaratmıştır. Avrupalılar, Atlantik ilişkilerindeki gerçekten ciddi bir kopukluğun, Avrupa'nın yükselmesi için vahim sonuçlar ortaya çıkarabileceğini, Amerikalılardan daha iyi bilmektedir. Bu, sırf Avrupa'yı iç rekabete ve dış tehditlere maruz bırakmayacak, aynı zamanda muhtemelen bütün Avrupa mimarisini de tehlikeye atacaktır. Geleneksel Alman gücünden duyulan korku ve tarihsel kökleri olan ulusal düşmanlıklar tekrar çabucak alevlenecektir. Amerika'nın varlığı olmadan, Avrupa gerçekten Avrupa olacaktır, ama Avrupalı öngörücülerin ümit ettiği gibi olmayacaktır.

Sonuçta, stratejik düşünen Avrupalılar -ABD'nin Saddam Hüseyin'i düşürmek için verdiği keyfi karar üzerinde yoğunlaşan tartışmalara rağmen- Amerikan tek yanlılığının, Amerika'nın kendine özgü güvenlik rolünün kısmen bir işleyişi olduğunu ve buna karşı gösterilen isteksiz hoşgörünün, diğerlerinin, ekonomik, yasal, ahlaki ve güvenlik güdülerinin kolaylıkla ayrılamadığı bir dünyada Amerika'nın "ben yaparım" şeklindeki davranışını korumak için ödedikleri bir diyet olduğunu fark etmektedirler. Bu tutum, Amerika'nın, dünyanın standart özgürlük taşıyıcısı olarak tarihi bir görev yüklenmesinden kaynaklanmaktadır. Dürüstçe uluslararası kurallara riayet eden, özel çıkarlarının ekonomik alanlardaki gücünü özenle seçmeninin belli başlı kısımlarına yöneltmekten kaçınarak, kendi özerkliğini itaatkar bir şekilde kısıtlamaya hazır ve askeri gücünü uluslararası yasal yargısının altına yerleştirmeye hazırlanan Amerika, küresel anarşiyi önlemek için gereken son çareyi geliştirebilecek güç olmayabilir. Kısaca, Avrupalılara, kolektif fikir birliğinin en alt tabakada yoğunlaştığı paydaya olan liderliğini önemsemeyen esnek bir Amerika'nın, kendileri ve aynı zamanda diğerleri için doğuracağı sonuçları sağduyulu bir şekilde ölçüp biçmeleri gerektiği tavsiye edilebilir.

Yine de, Irak konusunda yaşanan polemiklerden, 2003 yılında Washington'u Paris ve Berlin'e karşı kötü duruma düşüren kötü bir şeyin habercisi olan bir ders çıkmaktadır. Bu dalaşma, Atlantik ötesi ilişkilerin potansiyel zararının bir uyarı sinyali olarak görülmeli ve karşılıklı şikayetler ve karşılıklı duyarlılığın eksikliği, bağımsız askeri güç kazanmak amacıyla Avrupa'nın gerçekten ciddi bir çabası için bir Amerika karşıtı güdü ortaya çıkarmaktadır. Kendisini

açıkça, ABD'ye "karşıt güç" olarak (yasal olmasa bile gerçekte anti-Amerikan olarak) tanımlayarak politik birlik arayan Avrupa, Atlantik Müttefikliğini yok edecek bir Avrupa olacaktır.

Şu anda, her iki tarafın da ne rüyaları ne de kabusları geçmiş gibi gözükmemektedir. Her iki taraf da ne bir diğzerinin ümitlerini gerçekleştirecek, ne de en kötü korkularını haklı çıkaracaktır. En azından önümüzdeki on yıl veya belki de daha fazla bir süre, Avrupa, yeterli derecede politik birliğe ve küresel olarak bir askeri güç olabilmek için gereken finansal özverileri gerçekleştirebilmek amacıyla bir motivasyona kavuşabilecektir. Avrupa, Amerika'nın üstünlüğünü, temel bir neden olan Avrupa'nın politik birliği en iyi ihtimalle çok yavaş ve istemeyerekten oluşturulacağından dolayı tehdit etmeyecektir. AB'nin 27 üyeyle gelecekteki genişlemesi, dev bir ekonomisi olan şirketler topluluğunu andıran Avrupa entegrasyonunun zaten karmaşık ve oldukça bürokratikleşmiş yapısını daha zor hale getirecektir.

Şirketler topluluğunun tarihsel bir geçmişi yoktur; onlar elle tutulabilir çıkarların peşindedirler. Avrupa Birliği'nin kişisel olmayan bürokratik yapısı, bir siyasi uygunluk için gerekli olan popüler duyguyu uyandırmamaktadır. ... Avrupa'nın en önemli çıkarı, Avrupa mimarisini yok edebilecek güce sahip olmayan küresel düzendir. Bu yüzden Avrupa Birliği er geç, tıpkı büyük çokuluslu şirketlerin hayati birimlerini korumaları için kendi silahlı güvenlik personellerini yetiştirdikleri gibi, politik-askeri bir güç niteliğine bürünmeye ihtiyaç duyacaktır. Fakat o zaman da, Avrupa'nın askeri gücü büyük çapta Amerika'nın askeri gücüne rekabetçi olmaktan çok ek bir güç olacaktır.

Üstelik ulusların ötesinde bir Avrupa şovenizmi tarafından güdülenen nihai Avrupa askeri becerisinin doğru olmama ihtimali herkesin yararınadır.

Irak üzerinde ortaya çıkan yoğun Atlantik ötesi anlaşmazlık aslında çok taraflı Avrupa'nın ve oldukça tek taraflı Amerika'nın mükemmel bir küresel uygunluk evliliğine yol açabileceği gerçeğinin görülmesini güçleştirmemelidir. Amerika ayrı hareket ederek her şeye hakim olabilir fakat her şey gücü yetemez; Avrupa zengin olabilir fakat güçlü olmayabilir. Beraber hareket ettiklerinde, Amerika ve Avrupa etkili bir şekilde küresel olarak her şeye gücü yetebilecek bir konumdadırlar Atlantik'in iki tarafı da bunu bilmektedir. Amerika tek boyutlu olarak terörizmle meşgul olmasına, müttefiklerin karşı olan sabırsızlığına, kendine özgü küresel güvenli rolüne ve tarihsel görevinin hissine bakarak- yine de, uluslararası istişare çatısına olduğu kadar, ilerleyici bölgesel gelişmeye istemeyerek uymaktadır. Bunu, ne Amerika ne de Avrupa bir diğzeri olmadan yapabilecektir. İki birlikte, kürese düzenin merkezini oluşturmaktadırlar.

Uzun dönemde, Avrupa'nın büyümesi, AB ve NATO yapılarının politik ve coğrafik tamamlanması içinde en iyi desteklenen merkezi ortak bir çıkar olarak kalacaktır. Büyüme, Avrupa'nın güvenlik alanının, dünyanın merkezi barış bölgesinin genişlemesi, Rusya'nın genişleyen Batı'nın içine çekilmesinin desteklenmesi ve küresel güvenliği geliştirmek için müşterek Amerika-Avrupa çabalarının birbirleriyle kenetlenmesi yönünde yavaş yavaş büyümesine devam etmesinin en iyi garantisidir.

AB'nin genişlemesi ve NATO'nun büyümesi, Soğuk Savaş'ın mantıklı ve hoşça giden kaçınılmaz bir sonucudur. Sovyet tehdidinin yok olmasıyla ve Sovyet hakimiyetinden kurtulmuş Orta Avrupa'yla, ortadan kaybolan Sovyet tehdidine karşı NATO'yu savunucu bir müttefik olarak tutmak artık bir anlam ifade etmemektedir. Üstelik Orta Avrupa'ya genişlemedeki başarısızlık, herkesin ilgilendiği potansiyel huzursuz edici sonuçlarıyla, başarılı Batı ve çalkantılı Sovyet Rusya'sı sonrası arasında sıkışmış olan daha az güvenli ve daha az ayrıcalıklı Avrupa devletlerini kendi haline bırakacaktır.

Bu yüzden, AB ve NATO'nun hiçbir şansı kalmamıştır: Her eklentinin, AB'nin politik bağıllığını çözmesine ve NATO'nun ortak askeri işlerliğini zorlaştırmasına rağmen, AB ve NATO Soğuk Savaş olmasının diye başarılarını genişletmek zorundadırlar.

AB'nin ve NATO'nun her ikisinin de büyümesi devam edecektir. Her genişlemeden sonra, doğu çekilirken ve batı genişlerken, jeopolitik sahipsiz toprakların tehlikeleri doğuya doğru yönelmektedir. Aynı zamanda, Batı'nın, Avrupa-Atlantik birliğine er geç katılmak arzusunu açıkça dile getiren Rusya ve Ukrayna ile yavaş yavaş gelişen ilişkisi, devam eden gelişmenin değzerlerine önem vermektedir.

Yine de genişleme Çin sınırına kadar sonsuz ve mekanik olarak yeni üyelerin eklenmesi gereğini doğurmamaktadır. 1990'larda, NATO, çalkantılı ve şiddetli Balkanlarda denge sağlamak gibi bir rol üstlenmişti. Takip eden on yılın ilk yıllarında, Balkanlar için hazırlanmış olan İstikrar Anlaşması örnek alınarak Kafkaslar için bir İstikrar Anlaşması'na ihtiyaç olacağı aşık olmuştur. Amerika öncülüğündeki müttefiklikleriyle geniş çapta çıkarların uyuşmasının ışığı altında ve Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomik ve politik bağların gelişmesine de bakarak, Rusya'nın da muhtemel rızasıyla, Kafkasların dengesi -olması gerektiği gibi- NATO'nun artan bir sorumluluğu olabilir.

Bu şartlar altında, liderlerinin er geç müttefikliğe katılma isteklerinin halka açık bir şekilde sinyali verdiği Gürcistan ve Azerbaycan, resmi üyelik kazanabilmek için gayretlerini muhtemelen yoğunlaştıracaklardır. Ermenistan'ın da bu

süreçten sonra kenarda kalacağı düşünülemez; Ermeni-Azeri etnik ve bölgesel çatışmasını çözmek için daha fazla göstereceği gayret, Türk-Ermeni ilişkilerinde durumun normale dönmesini ve sonunda Ermenistan için bir NATO bağlantısı kurmak maksadıyla bir kapı açmasını sağlayabilir. NATO'nun istikrar görevinin bu şekilde coğrafi olarak büyümesi için ortaya konan ek gayret, zaten görüldüğü gibi, Rusya'nın, dünyanın güvenlik mimarisinde Atlantik birliğinin üstünlüğünü kabul ettiğini gösteren kendi stratejik kararı tarafından sağlanmaktadır.

ABD askeri gücünün 11 Eylül sonrası Sovyet Orta Asya Cumhuriyetleri olan Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'la yakınlaşması ve Moskova'nın bu gerçeğe gönülsüzce boyun eğme kararı, müşterek olarak terörizmle mücadele adı altında çeşitli Sovyet sonrası devletlerin Avrupa- Atlantik birliğiyle daha yakın güvenlik bağlantıları kurmalarını kolaylaştırmıştır. Bölgedeki devletler kesinlikle bilmektedirler ki, Rus hükümeti, muhtemel bir içerlemeden çok büyük bir gerçeklikle, Rusya'nın bugüne kadar dokunulmaz olan "her tarafına yakın" bölgesinde Amerika'nın güvenlik rolü üstlenmesine boyun eğmekle kalmamış, aynı zamanda bunu Başkan Bush ve Putin'in imzaladığı 24 Mayıs 2002'de duyurulan Amerika-Rusya arasında "Yeni Stratejik İlişkiler Üzerine Müşterek Deklarasyon"la kabul ettiğini bildirmiştir. Metnin dili hiç de belirsiz değildir: "Orta Asya'da ve Güney Kafkasya'da, bu bölgenin bütün uluslarının istikrarını, özerkliğini ve bölgesel entegrasyonunu desteklemenin bizim ortak çıkarımız olduğunu belirtiriz"; bu açıkça büyük jeostratejik imalar içeren bir sonuç cümlesidir.

Başkan Putin'in stratejik kararı, gerçek bir jeopolitik aritmetikten kaynaklanmıştır: Doğuda Çin'in yükselişine (Çin'in ekonomisinin Rusya'ninkinden beş kat ve Çin nüfusunun Rusya'ninkinden dokuz kat fazla olmasıyla), güneyden yaklaşık 300 milyon Müslüman'ın artan düşmanlığına (muhtemelen önümüzdeki yirmi yıl süresince 400 milyonun üzerine çıkacaktır) ve Rusya'nın kendi ekonomik zayıflığına ve demografik krizine (Rusya'nın nüfusu 145 milyona düşmüş ve daha da düşmektedir) bakarak, Rusya'nın gerçekten hiçbir şansı yoktu. Amerika ile rekabet mantıksız ve Çin'le olan bir müttefiklik boyun eğmekten başka bir anlama gelmeyecekti.

Muhakkak ki, yakın gelecekte -bir on yıl veya yaklaşık bir süre- Rusya'nın NATO'nun bir üyesi olma olasılığı muhtemel değildir. Sadece üyelik için gereken demokratik kriterleri sağlamak Rusya'nın zamanını almayacak, aynı zamanda Rusya'nın geleneksel gizliliğe merakı olduğu kadar nostaljik onuru da söz konusu olacaktır. Rusya'nın kabulünün Baltık devletleri gibi önceki Rus dominyonlarının oylarına bağlı olması fikri, mevcut Rus politik seçkinleri için yutulması zor ve çok sinir bozucu bir fikir olup ve aynı zamanda generaller için NATO kontrolcülerinin savunma bütçelerini incelemesi ve NATO uzmanlarının silahlarını kontrol etmesi üyelik için tahammül edilmesi zor bir gereksinimdir.

Sibirya'yı elde tutabilmek için Rusya'nın yardıma ihtiyacı olacaktır; demografik düşüşüne ve komşu kapısı olan Çin'de ortaya çıkanlara bakıldığında bunu tek başına yapamayacağı anlaşılacaktır.

Normal, orta seviyede bir Avrupa ülkesi olarak (artık bir Üçüncü Roma İmparatorluğu olmamasına rağmen) Rusya'nın Avrupa-Atlantik sistemine nihai katılımı, Batı ve Orta Asya'nın Küresel Balkanları'nda artan anlaşmazlıklarla başa çıkabilmek için oldukça sağlam ve geniş kapsamlı temel yaratacaktır. Avrupa-Atlantik kurumlarının dünya çapındaki önceliği sonucu, Avrupa ulusları arasında bu tip yıkıcı yoğunluğuyla uzun süren savaşları, üstünlük için yapılan acı mücadeleleri sonunda bitirecektir.

Fakat küresel güvenliği sağlamadaki Avrupa'nın rolünün genişlemesi beklemeyecektir. Küresel güvenliğe karşı olan yeni tehditlerin Amerika'yı Avrupa'dan daha fazla etkilemesine rağmen, özellikle Amerika'nın derin ve artan bir şekilde garez dolu Ortadoğu'ya tek taraflı bulaşmasına bakarak, sonuçta tehdidin bölünmeyeceğini gösterir: Tehlikeye atılan bir Amerika, artan bir şekilde zarar görecektir. Bu yüzden, cevap mutlaka ortak olmalıdır ve Amerika ve Avrupa ortak bir araca sahiptirler: NATO. Konu, NATO'nun temel görevini, Amerikan-Avrupalı politik ilgilerini ve Avrupa'nın bir ölçüde özerk askeri gücü elde etme isteğini dikkate alarak, NATO'nun nasıl kullanılacağıdır.

Soğuk Savaş esnasında, Atlantik'in iki tarafı tehdidin doğasında hemfikir olmuşlar ve saldırıya maruz kalma durumunda karşılıklı dayanışmaya karar vermişlerdir. Batı Avrupa'nın savunması Amerika'nın savunması veya tam tersi demektir. 11 Eylül'den sonra, aynı duygular, okyanusun iki tarafında hüküm sürmüştür, fakat sadece kısa bir süre için. Avrupa'nın saldırıya olan anlık tepkisi tamamen Amerika'yla dayanışma halinde olmuştur.

11 Eylül'ü takip eden aylarda, Amerika'nın Avrupalı müttefikleri de, Washington'un terörizm ve silahlanmayı, küresel güvenliğe iki büyük (ve potansiyel olarak birbirine bağlı) tehdit olarak gördüğünü onayladı. Ancak uzun süre geçmeden önce, Amerikan ve Avrupalı bakış açılan arasındaki ince fakat önemli farklılıkların, küresel güvenlik bölgesindeki akıcı Atlantik ötesi işbirliğinin yolunda bir engel teşkil ettiği açıktı. İki anahtar nokta farklılıklar tanımlıyor: Tehdidin doğası ve gereken tepkinin kapsamı.

Belki de tarihi olarak daha bilinen bir durum olduğundan, Avrupalılar terörizmi kötülüğün bir bildirisinden ziyade siyasi bir açılım olarak görüyorlar. Böylelikle, buna, terörizmi ortadan kaldıracak doğrudan önlemlerle bunun siyasi ve sosyal köklerini kesip atacaktır politikalar arasındaki bağın farkında olan bir tavırla saldırılması gerekiyor. Bir başka

deyişle, terörizme karşı mücadele Batı'nın küresel güvenlik politikalarının merkezi ve düzenleyici ilkesi olamaz; bu politikanın teröristlerin ortaya çıkışına katkıda bulunan ve onlar tarafından kullanılan noktalara yönelimi de kapsayan siyasi ve sosyal bir odağı olması gerekir. Kıta Avrupa'sında yaşayanlarla Amerikalılar arasındaki belki de en belirgin farklılık Filistin terörizmini kendi içlerinde değerlendirme biçimleridir. Yönetimdeki bazı kişiler de dahil, pek çok Amerikalı terörizmi İsrail'in Filistin topraklarını işgalinden kaynaklanan bir kötülük olarak görürken, Avrupalılar işgali ve özellikle de yerleşimleri terörizmi kışkırtan faktörler olarak görme eğilimindedir.

İkincisi, önde gelen bir Alman uluslararası ilişkiler yorumcusunun da belirttiği gibi, "Amerikalılar tüm dünyayı Atlantik bölgesi için bir faaliyet alanı olarak görürken, Avrupalılar halen oldukça belirsiz ancak çok daha sınırlı olan bir bölgede, Avrupa'da ve buranın çevresinde faaliyet göstermek istiyor.

Avrupa'nın giderek bir siyasi bütünlüğe doğru ilerlemesi ve askeri imkan ve kabiliyetlerinin adım adım büyümesiyle (çok yavaş da olsa) küresel güvenlik konusundaki Amerikan ve Avrupa bakış açılan arasındaki fark, Avrupa'nın kendi güvenlik çapının tanımını, kaçınılmaz bir şekilde geliştikçe büyüyebilir.

Doğu Asya'nın İstikrar Ötesi Durumu

Uzakdoğu'da savaş ya da barış Çin ve Japonya'nın birbirleri ile ve Amerika ile nasıl ilişki kurduğuna bağlı olacak. Eğer ABD güçlerini bölgeden çekecek olsa, XX. yüzyıldaki Avrupa senaryosunun bir tekrarının yaşanması muhtemeldir. Japonya'nın gizli kapaklı silahlanmayı bırakıp yeniden silahlanmasına son hızı vermektan başka çok az seçeneği kalır: Çin, nükleer güçlerinin hızla yapılanmasına öncelik verir ki Çin'i bundan alıkoyan çok az şey vardı; Tayvan Boğazı, Çin'in ulusal iddiasının gezineceği bir alana dönüşür; Kore iç ayrılığında muhtemelen vahşi ve şiddetli bir son yaşar ve belki de nükleer bir güç olarak yeniden birleşir. Çin-Hindistan-Pakistan nükleer üçgeni açık konvansiyonel savaşın yeniden ele alınması için tehlikeli bir çatı oluşturur. Küçük bir kibrit büyük bir patlamaya yol açacak hale gelir.

Önümüzdeki on yıllık süre içerisinde bölgede gerçekleşmesi en olası durum ise Çin'in bölgenin büyük gücü olarak yükselmesi, Japonya'nın devam eden ancak belirsiz kalan artan askeri gücüne erişmesi ve Amerika'nın her ikisine de hükmetmeye çalışmasıdır. Bu yönetim çok dikkatli bir stratejik dengeleme ile hem Çinlilerin hem de Japonların isteklerine yoğun hassasiyet gösterilmesini gerektirir. Çin, giderek artan bir milliyetçilikle komünizm sonrası dönemine yaklaşıyor.

Kitle iletişim araçları Çin halkına sürekli Japonya'nın yine çok güçlü bir askeri güce sahip olduğunu ve askeri imkan ve kabiliyetlerinin hem önemli olduğunu hem de hızla arttığını duyuruyor, siyasi elit tabaka ise daha özel PLA dergileri ile ayrıntılı olarak bundan haberdar ediliyor. Japonya'nın gücü, Çin'in olduğu kadar bölgenin de güvenliğine, özellikle de Japonya'nın saldırı hareketleri için teknolojik olarak ileri düzeyde imkan ve kabiliyetlere erişimi düşünülürse, büyüyen bir tehdidi simgeliyor. ... Çin'deki siyasi ve askeri dergilere göre Japonya -son derece modern deniz ve hava kuvvetlerinin ve dünyadaki en büyük ikinci savunma bütçesinin yanı sıra- niceliksel olarak Fransa ve Çin'in sahip olduğunu kapsayacak büyüklükte ve hatta Amerika'ninkine kıyaslanabilecek etkin bir balistik füze imkanı ve kabiliyeti geliştirmektedir.

Çin'in bakış açısına göre daha da kötü bir haber Japonya'nın nükleer bir güç olmanın eşğine gelmesidir. Bu ifadenin sebebi Japonya'nın atom bombaları üretmek için (Çin haberlerine göre "bir haftada") hızla bütünü hazır parçalarını bir araya getirerek çalışabilecek çok iyi eğitilmiş bilim adamlarına sahip olması olabilir. Ayrıca Japonya 44 nükleer reaktörüyle dünyanın üçüncü en büyük nükleer güç üreten ülkesidir. Amerika'nın (2100 ton) ve Fransa'nın ardından (1200 ton) nükleer yakıt elde etme imkan ve kabiliyetinde dünyada üçüncü sırada olan Japonya -800 tondan fazla- şu an bile binlerce nükleer savaş başlığı üretebilecek durumdayken önümüzdeki on yıl içerisinde dünyanın en büyük plütonyum kaynaklarına sahip olacağı ve böylelikle bu imkan ve kabiliyetin giderek büyüyeceği tahmin ediliyor. Kısacası Japonya "nükleer kapının eşğinde *defacto* bir nükleer güç" olarak sunulmaktadır.

Japonya giderek artan ölçüde uluslararası güvenlik alanındaki sorumluluklar üstlenmek zorunda kalacak; bu da daha fazla askeri imkan ve kabiliyet anlamına geliyor. Japon barışçılığının bölgesel gücün gerçeklerinden tek yanlı bir ayrılışa ya da belirsizliğe dönüşmesi gerekmiyor. Uzun vadede, Uzakdoğu'da bir barış -Çin'e tehdit oluşturmadan- kendini Çin'den zarar görebilecek biçimde düşünmeyen veya Amerika'ya bağlı olmaktan üzüntü duymayan bir Japonya'ya bağlıdır. Amerika'nın güvenlik açısından himayesinden ziyade, Amerika'nın Pasifik Okyanusu'ndaki askeri imkan ve kabiliyete sahip müttefiki olan Japonya, Japon milliyetçiliğini Amerika karşıtı bir yöne çekecek Asyalılık yanlı görüşleri sömürme duygusunu yok etmenin yanı sıra, Çin'in Doğu Asya'daki barışçıl rolünü artıracaktır.

Bundan dolayı, ABD, Japonya'nın temkinlice istikrarı sağlanmış -yüksek teknoloji boyutu ABD savunma yapısı ile tümleşik ve kara operasyonlarına yönelik kara gücünden ziyade, deniz ve hava gücüne odaklanmış bir biçimde- askeri yapılanmasını desteklemelidir. Japonya aynı zamanda özel operasyonlar için seçkin bir vuruş gücü geliştirmelidir. Bu gücün, küresel barışı sağlamak için gerçekleştirilen yurtdışı operasyonlara katılım için kullanmaya

itilmelidir. Barışın desteklenmesi Japonya'nın kendini savunma konusundaki askeri rolünü kısıtlayan anayasal mandasıyla uyum içerisinde olmalıdır.

Kore Yarımadası'nda güvenlik konusu bu tür tartışmalara Kuzey ve Güney Kore ordularının da katılımına yol açabilir. ... Kuzey Kore'nin isteklerinin ABD tarafından kabul edilmesi Japonları kendi güvenlik arayışlarına iterken, zaten Amerika'nın Irak'ı işgaliyle gecikmiş olan tek yanlı bir Amerika askeri tepkisi, bölgeyi savaşa sürükleyebilir. Kore milliyetçiliğinin yükselmesinin karmaşık kuvveti hafife alınmamalıdır On yıllar boyunca süren bu milliyetçilik Kore'nin çatışan iki bloğa ayrılmasıyla sonuçlandı. Güney Kore milliyetçiliği kendisini doğal olarak Amerikan yanlı terimlerle tanımlarken güçlü Japon karşıtı duygular besledi. Ancak 1950 Kuzey-Güney Savaşı'nın anıları, kendileri için Uzak bir hatıradan başka bir şey olmayan yeni bir Kore neslinin ortaya çıkmasıyla ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ayrı Kore kimlikleri için daha yoğun bir bilinç doğdu.

Avrasya'nın İntikamı mı?

Uzakdoğu'da yükselen ideolojiyle ve yoğunlaşan milliyetçilikle Çin kendisini "devrimsel" bir güçten ziyade Asya'nın sözde lideri olarak tanımlamaya başladı. Çin pek çok Güneydoğu Asya devletinin ticaretini elinde tutmakta ve eskiden Rusya'nın hakim olduğu Orta Asya bölgesinde de siyasi ve ekonomik varlığını giderek artan ölçüde hissettirmektedir.

Asya bölgesi temelinde bir güvenlik işbirliği ise tartışılmaktadır. Bazı Asyalı liderler ABD hakimiyetinden sıyrılmaya doğru belirlemekte olan noktaları açığa vurmaktan çekinmemişlerdir. Çinliler, tasarıları konusunda oldukça açıktır: "Doğu Asya bölgesinde stratejik bir işbirliği oluşturmak Çin'in ana hedeflerinden biri olmuştur. Çin bir bölgenin bütünleşmesinin yalnızca sosyal ve ekonomik değil, aynı zamanda siyasi ve güvenlik temelli bir bütünleşme olduğunu da çoktan anlamıştır. Aynı zamanda, çevresindeki milletlerin güvenini kazanmak ve bölgede geniş bir devletin oynaması gereken rolü üstlenmek için tüm açılardan bölge toplumuyla kaynaşması ve diğer devletlerle beraber ortak bir oyun planını belirleyip takip etmesi gerektiğinin de farkına varmıştır.

Özellikle eğer ABD tek yanlılığı tarafından tetiklenirse, Amerikan karşıtı Pan-Avrupacılık ve Pan-Asyacılığın ortaya çıkışı küresel güvenlik için gerekli çerçevenin şekillenmesini engelleyecektir. Böyle bir durum baskın olmasa bile, son on-yirmi yılın küresel mimari ilerlemesini tersine döndürebilir. Eğer baskın olursa, Amerika'yı Avrasya dışına itebilirler. Bu riske gösterilen hassasiyet, Avrasya'nın hayati önem taşıyan batı ve doğu bölgeleriyle Amerika'nın stratejik bağlantılarını derinleştirmek ve genişletmek için gösterilen ABD çabalarını daha da tetikleyecektir.

BÖLÜM II AMERİKAN HEGEMONYASI VE KAMU YARARI

Amerika'nın dünyadaki rolü zamanımızın iki yeni ana gerçekliğinden kaynaklanır: Daha önce benzeri görülmemiş Amerikan küresel gücü ve daha önce benzeri görülmemiş küresel karşılıklı iletişim. ... Bu ikisinin bileşimi, yalnızca geleneksel diplomasiyi ölümlü destekleyerek değil, aynı zamanda da daha önemli biçimde, resmi olmayan küresel bir topluluğun doğumunu da destekleyerek uluslararası ilişkilerin uzun vadeli bir değişimini üretmektedir.

SONUÇ VE ÖZET

Amerika bir süre daha en büyük küresel garantör olarak kalacaktır. ABD ve AB'nin birleştirilmiş ekonomik kaynakları Atlantik topluluğunu küresel bir sınırsız güç yapacakken Avrupa, ABD askeri gücünü kuvvetlendirebilir.

Bu nedenle tek gerçek seçenek, eşit ağırlıkta veya daha az karşı ağırlıkta değil, ama ortak küresel politikayı şekillendirmede ve uygulamada ağırlıklı etkinliğe sahip bir Avrupalı ortaktır. Karar vermenin eşit şekilde paylaşımını tam olarak içermese de, kritik öneme sahip etkinliğe sahip olmak, harekete geçmek gerektiğinde her iki tarafın da beraber hareket etme kararlılığını gerektirir. Bu, ayrıca, hareket gerektiğinde, harekete geçebilecek olan tarafın ya da sonuçtan daha fazla çıkar sağlayacak olanın daha fazla söz hakkı olduğu anlamına gelmektedir. Amerika'nın önceliği Avrupa'nın otomatik olarak ikinci sırada gelmesi demek değildir. Ortaklık da temel anlaşmazlıklarda genel felç anlamına gelmemelidir. İki taraf da uzlaşma ruhunu, ortak stratejik görüşleri besleme ruhunu geliştirmeli ve kalıcı küresel siyasi planlama için ek Atlantik işleyişlerini desteklemelidir.

Avrupa'nın ekonomik birliği siyasi birliğinden çok daha hızlı olacaksa da, AB'nin yavaş yavaş ortaya çıkan siyasi profilini hesaba katmak amacıyla NATO'nun karar alma mekanizmalarını yeniden yapılandırmayı düşünmesi için çok erken değildir. AB'nin anayasası Avrupa toplumunun dokusuna işlerken ortak bir Avrupa siyasi uyumu ortaya çıkacaktır. NATO üyelerinin büyük çoğunluğunun aynı zamanda AB üyesi olduğundan yola çıkarak, ittifak süreçlerinin, ittifakın yirmi altı ulus-devletin (biri diğerlerinden çok daha güçlü) bileşimi ve daha çok iki çatılı bir Kuzey Amerika -Avrupa yapısı olacağını yansıması gerekir.

Bu, yalnızca, yeniden tanımlanmış belki de yeniden yapılandırılmış ittifaka ilişkin uzun vadeli gündemi dikkate almakla kalmamalı, Amerika ve Avrupa'nın birlikte gerçekten sınırsız bir güç olduğu gerçeğinin küresel anlamda

ne ifade ettiğini de ortaya koymalıdır. Bu gerçekte gizli olan şey, Avrupa'nın kitlesel güvenliği teşvik etmekle daha fazla yükümlü olduğudur. Avrupa'nın güvenlik perspektifi artık daha fazla kıta ve çevresi ile sınırlanamaz. Halihazırda Afganistan'da, dolaylı olarak Irak'ta bulunan ve belki de yakında Filistin-İsrail sınırında yer alacak olan NATO ile Atlantik İttifakı'nın stratejik alanı sonuç olarak tüm Avrasya'yı kapsamak zorunda olacaktır.

Ortak küresel perspektife dayanan yeni bir ABD-AB Atlantik ötesi ittifak, çağımızın koşullarının ortak stratejik anlayışından, dünyanın karşı karşıya olduğu asıl tehditlerden ve Batı'nın bir bütün olarak rolü ve misyonundan yola çıkarak şekillendirilmelidir. Bu, karşılıklı suçlamalarla (sık sık, ustaca planlanan Amerika ve Avrupa'nın temel olarak farklı yönlerde doğru gittikleri iddiasına dayanarak) değil, ciddi ve araştırma gerektiren ortak diyalog ile mümkündür. Batı'nın bir bütün olarak dünyaya verecek çok şeyi olduğu gerçeği halen mevcut, ama bunu ancak ortak bir vizyon oluşturduğu takdirde gerçekleştirebilir. Batı'nın şu anki açığı ne askeri güçte (Aşırı bir miktarı Amerika'nın elinde) ne de mali kaynaklardadır (Avrupa'nın kaynakları Amerika ile eşit sayılabilir).

Amerika, adının adil olmayan bir küreselleşme ile beraber anılmasının yeni bir anti-Amerikan fikrini dünya çapında yaygınlaştırması riskine karşı daha duyarlı olmak zorundadır. Güvenliğin sadece askeri güce değil aynı zamanda, bu küresel politik uyanış çağında sosyal tutkuların odağına ve fanatik nefrete bağlı olduğu dikkate alınır, Amerika'nın küreselleşmeyi nasıl tarif ve takip ettiği kendisinin uzun vadeli güvenliğine direkt etkileyecektir.

Dünyanın hoşnutsuz kesimi Amerika'dan daha çok şey beklediğinden, eğer Amerika'nın kendilerini içinde buldukları kötü durumdan kurtarmak için yeterli kadar çaba göstermediğine inanılırsa bu onları aşırı kızgınlığa itebilir. Amerika büyük stratejik çıkarları için küresel istikrarı teşvik ederken kendi kültürel cazibesinin politik olarak istikrarsızlaştırıcı etkisi vardır. Bundan dolayı eğer Amerika gerçek müşterek bir küresel amaca öncelik ve önem verirse işte ancak o zaman dünyada etkisini gösteren kültürel devrimden siyasi çıkarlar sağlayacaktır.

Amerika'nın küresel cazibesinin ve dolaylı olarak da gücünün son derece önemli kaynaklarından biri demokratik sisteminin manyetik çekim gücü olduğundan, benzer şekilde Amerikalılar için kanuni vatandaşlık hakları ile ulusal güvenlik ihtiyaçları gereksinimleri arasındaki hassas dengeyi dikkatli bir şekilde korumaları çok önemlidir. Bunu yapmak savaşların olmadığı zamanlarda kolaydır ve bedeli toplumsal olarak kabul edilir. Fakat 11 Eylül saldırılarına halktan gelen aşırı tepki (belki de politik sebeplerle özellikle alevlendirildi), bu dengenin yeniden temel bir tanımının yapılmasına yol açabilir. Garnizon devlet mantığı tüm demokrasiler için çok zararlıdır. Bölgesel düşmanlık İsrail'e ne yapıyorsa, korku ile kışkırtılmış dünya çapında düşmanlık Amerika'ya onu yapabilir.

Bu da gösteriyor ki, iç güvenliği sağlama öyle bir şekilde yapılmalıdır ki bu hem bağımsız Amerikan gücünü hem de bu gücün küresel meşruluğunu artırsın.

Daha önce söylenenleri tekrar etmek gerekirse, Amerika şimdilerde ulusal savunma gereksinimleri ile ilgili bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkışından beri en önemli üçüncü tartışmasını yapıyor. Bu tartışma anlaşılabilir bir şekilde, kitle imha silahlarının çeşitliliği ve yeni yayılma düzeni içerisinde toplumun bekasına, küresel kargaşanın yayılması ve yaygın terörizm korkusu üzerinde odaklanmıştır.

Amerika için yeni ve tarihi bir durum söz konusudur. Bu, Amerika'nın güvenliği ile dünyanın güvenliği arasında yakın bir karşılıklı bağımlılık yaratmıştır. Küresel güvenlik rolü ve olağanüstü küresel varlığı dikkate alındığında Amerika'nın daha fazla güvenlik isteme hakkı vardır. Amerika'nın, karar verici nitelikte konuşlanma imkan ve kabiliyeti olan kuvvetlere ihtiyacı vardır. İstihbaratını artırmak zorundadır ki ... Amerika'ya gelebilecek tehditler önceden bilinip durdurulabilsin. Bütün potansiyel rakiplerine karşı stratejik ve konvansiyonel kuvvetler konusunda geniş kapsamlı teknolojik üstünlüğünü devam ettirmek zorundadır.

Bir tepenin üstündeki kale yalnız durur ve altında kalan her noktaya tehditkar bir gölge düşürür. Bu şekilde Amerika kendisini küresel bir nefretin odak noktasında bulabilir. Bunun aksine, tepenin üzerindeki bir şehir, dünyayı insanlığın ilerlemesi adına umutlarla aydınlayabilir.